نوې هیله

Nawey Hilla

د تاسیس کال ۱۳۸۱ لمریز (۲۰۰۲ م)

دا خپرونه ستاسو د افکارو، نظریاتو او عقایدو ځرګندویه ده.
تاسو کولائ شئ خپل نظریات او عقاید ددې نشریې له لارې خپاره کړئ.

په سویډن کښې دافغانانو دعلمي او فرهنګي مرکز خپرونه — **نشریه مرکز علمي و فرهنگي افغانان در سویدن**

ځلورمه ګڼه	۱۳۸۱ لمریز کال جدي، دلو او حوت	NR. 4 2003 Januari, februari & mars

راتلونکئ اساسي قانون به څه وخت دیموکراتیک او افغان ولس ته دمنلو وړ وي ؟

څه موده پخوا دکابل په ښار کې دعبوري اداري د مشر حامد کرزي او پخواني پاچا محمدظاهر په ګډون دیوې لویې غونډې په ترڅ کې یوشمېر عالمانو اوحقوق دانانو ته د نوې اساسي قانون د مسودې د لیکونکي کمیسیون په نامه دنده ورکړه سوه او کمیسیون په کار پیل وکړ.

دا خبرد نړۍ په مطبوعاتو ـې خپور سود ټولو اوربدونکو لپاره خصوصاً دافغانانو لپاره ډېر جالب ځکه وو چې دټولو سیاسي اونظامي مشکلاتو سره دا امکان پیدا سو چې عبوري حکومت او په سر کې حامد کرزی خپله دا ژمنه سرته رسوي چې: «افغانستان به دیوه دمکراتیك اساسي قانون درلودونکئ وي» ولي متاسفانه لکه څنګه چې په نورو هېوادو کې معمول دي ددغه کمیسیون دکار او فعالیت په هکله بیا نور څه زیات نشر نه سوه. کله کله د ځینو بهرنیو راډیو ګانواو ژورنالستانو د ابتکار په اساس پدې هکله څه ویل کیږي ولي په ډېري خواشینۍ سره داخلي مطبوعات چوپ پاتې دي او د قانون د مسودې په هکله کوم خبر نشته افغانان خصوصاً په بهر کې او سېدونکي روښا نفکره د دغه کمېسیون دکار او فعالیت څخه هیڅ ډول خبرتیا نه لري او نه پوهیږي چې دا کمېسیون په څه مصروف دئ.

که چېري هدف داوي چې دراتلونکې افغانستان لپاره داسې یو اساسي قانون ولیکل سي چې پر دیموکراتېکو اوصولو ولاړ وي او د افغانستان ټولو خلکو ته دمنلو وړ وي نو پرځای به وي چې په لمړی قدم کې په بهر کې اوسېدونکي افغانانو له جملې نه یو یا څو کمېسیونونه په (اروپا ،امریکا، کاناډا، استرالیا) کې جوړ سي چې دا کمېسیونونه به د افغانانو د نظریاتو د راټولولو او علمي سمېنارونو د دایرېدلو دنده پر غاړه ولري او د اساسي قانون دمسودې د لیکلو د کمېسیون سره به دکار مرستیال ګروپونه وي. همداشان دنوې اساسي قانون د ضرورت، ارزښت او محتوا په هکله باید په دولتي مطبوعاتو کې پراخ تبلیغ وسي او افغانان وهڅول سي تر څو خپل نظریات او غوښتنې بیله کومې وېرې څخه مربوطه کمېسیونونو ته ولېږي . په داسې حال کې چې تر اوسه ددې کمېسیون پوستي ادرس چاته نه دئ معلوم او نه یې د ټلیفون لیکې ! ! په افغانستان کې سر له اوسه څخه چې نړۍ وال تضمین موجود دئ باید ددېموکراسۍ د پلي کېدو عنعنه پیل سي او خلکو ته دا واك ورکول سي چې دهېواد د ملي وثېقې (اساسي قانون) په ترتیب، تنظیم او جوړولو کې خپل نظریات او غوښتنې په ډېموکراتیکه توګه بیان کړي. ضروري او پرځای ده

پاتې ۲ مخ

دښځو د نړیوال پیوستون ورځ

دوه نوي ۹۲ کاله پخوا ښځو د خپلو روا انساني حقوقو ددفاع په خاطر خپل آواز پورته کړ.

په ۱۸۵۸ م کال کې د مارچ په اتمه نېټه د امریکا د اوبدلو د فابریکو کارګرانې د خپل اعتراض دږغ د رااوچتولو په خاطر د نیویارك د ښار واټنونو ته را ووتلې. په دې لویه او تاریخي غونډه کې چې دلمړي ځل لپاره یوازې او یوازې ښځو پکښې برخه درلوده د معاش ډېروالي او د کار د وخت لږوالي ددغې سترې غونډې اصلي شعار او هدف وو.

ولې په ډېرې خواشینۍ سره چې د سرما یه دارانو له خوا ددې غونډې برخه والوته ددې پر ځای چې مثبت ځواب ورکړي دښار د پولیسو په واسطه یې پر غونډه کوونکو بې رحمه وحشیانه حمله وکړه او په نتیجه کې څو بې دفاع کارګرانو او ښځو خپل خوږ ژوند له لاسه ورکړ او یو شمېر فعالې او زیارکښه ښځې د زندان په تورو کوټو کې واچول شوې.

دامریکا د پانګوالو ددغه انساني ضد عمل انعکاس او آوازې په ټوله نړۍ کې خپرې شوې، نو دا ورځ د نړۍ دټولو کارګرانو په خاطرو کې د یوې تورې ورځې په څېر پاتې شوه. که څه هم ددغې تاریخې ورځې د قربانیانو د خاطرو یادونه او درناوي په یو اوبل شکل سره کېده مګر د

پاتې ۸ مخ

(وطنوال)

ننئ معاصر دوران او دافغانی روښانفکرانو دریځ

سره له دې چې د نني دوران مضمون اوجوړښت دمختلفو سیاست پوهانو او ټولنې پېژندونکو له خوا په ډول، ډول شکلونو سره توضیح ، تشریح او بیا نېږي. مګر د نني معاصر دوران د جوړښت په بیان او توضیح سره د نړۍ والو لپاره بیا خصوصاً د هغو شخصیتونو، قشرونو، ډلو، سازمانونو او ګوندونو لپاره کوم چې د سیاسي ـ ټولنیزې سوکالۍ او دموکراسۍ لپاره مبارزه کوي بسنده نه دی.

داځکه چې یوازې او یوازې داوسني نړۍ وال معاصر دوران د جوړښت بیان ، توضیح او تشریح کول د بشریت لپاره دخاورینې نړۍ پر مخ ولسونو ته مساوات ، دموکراسي او سوکاله انساني ژوند منځته نه راوړي بلکې داوسني نړۍ وال معاصر دوران د جوړښت له بیان او توضیح سره یو ځای دسیاسي ـ ټولنېزو نا خوالو، بې عدالتیو اونه سمون څخه دخلا صون پر ضد دهلو ځلو، کوښښونو، تلاښونو، کار او مبارزې دلارو چارو لټول او روښانه کول تر ټولو عمده او

پاتې ۲ مخ

راتلونکئ اساسي قانون ....

چې د نوې اساسي قانون مسوده شپږ میاشتې پخوا د خلکو د عمومي نظر غوښتنې لپاره وړاندې سي او افغانانو ته واك ورکول سي چې د قانون د مسودې د مطالعې نه وروسته خپل وړاندیزونه او نظریې ثرګندې کړي او دافغانانو هغه نظریې او وړاندیزونه باید د پا ملرنی وړ وګرځي کوم چې زموږ په هېواد کې د مدني او دیموکراتیکې ټولنې د جوړېدو لپاره ضروري او حیاتي وي.د ولس وړاندیزونه بایداساسي قانون کې انعکاس ومومې.
ادارہ.

نوی کال مو مبارک شه

سال نو تان مبارک باد

درنو لوستونکو او ګرانو هېوادوالو!

په سویډن کې د افغانانو علمي او فرهنګي مرکز مشرتابه او د نوې هیلې د خپرونې کارکوونکي تاسو ټولو ته د نوي ۱۳۸۲ هـ ش کال د رارسېدو له کبله د زړه له کمې مبارکي وایي.

هیله مند یو د نوي کال په رارسېدو سره زموږ د غم ځپلي اولس هغه امیدونه او ارزوګانې چې په هېواد کې د سولې ټینګښت د دیموکراسۍ او اجتماعي عدالت تأمین دی ترسره شي.

ټوکه

یوه ورځ د لېونیانو په یو روغتون کې یو لیوني یوې ونې ته وخوت. یو ډاکټر ورته ورغئ او ورته یې وویل چې: د ونې څخه راکوز شه! مګر لیونی راکوز نه شو. ډاکټر څو ځله لیوني ته د ونې څخه د راکښته کېدلو وویل، مګر لیونی بیا هم راکوز نه شو. ډاکټر په قهر شو او یوه اره یې راواخیسته او ونې ته یې ونیوله او لیوني ته یې وویل: راکوز شه کنه نو ونه اره کوم چې ته لاندې راګوزار شي. لیونی بیا هم راکوز نه شو. پدې وخت کې یو بل لیونی راغئ او ونې ته یې پاکي (پل) ونیوه او لیوني ته یې وویل چې: راکوز شه کنه نو ونه پرې کوم. لیونی سمدستي د ونې څخه راکښته شو. نو ډاکټر ترېنه پوښتنه وکړه: زه د سهار راهیسې درته وایم چې راکوز شه، آن تردې چې اره مې هم درپسې راوړه مګر ته راکوز نه شوې. خو کله چې دې بل ونې ته پاکي ونیوله نو ته سمدستي راکوز شوې. ولې؟

لیوني ځواب ورکړ: صیب زه پوهېږم چې ته باشعوره او پوه سړی یې، ته کله داسې کار کوې چې ونه اره کړې او ما د ونې څخه راګوزار کړې، او دا بل خو لیونی دی، په ده باندې څه باور په کار دی؟

رالېږونکی: امید

ننني معاصر دوران او...

ضروري امر دئ، که د پروني نړۍ وال سیستم مضمون عبارت وو د پانګه والي ټولنې، سوسیالستي سیستم او د درېیمې نړۍ د ودې په حال او مخ پر انکشافه هېوادونو څخه. خو د پخواني سوسیالستي سیستم په درېږ وړې کېدو سره د نړۍ اوسني جوړښت داسې تغیر موندلی دئ چې نړۍ یو قطبي سوې، پانګه والي نظام په خپل ټول نظامي ـ اقتصادي زور او طاقت (پانګه والي هژمونیزم) چې په راس کې یې دامریکا متحده آیالات قرار لري او د ننني معاصر دوران د جوړښت، تغیر، تحولاتو او نورو په هکله همدغه د یو قطبي نړۍ «سردار» دئ چې تصمیم نیسي او خپلې ځانګړې پرېکړې عملي کوي. د ملګرو ملتونو د امنیت شورا، د اسلامي هېوادو کنفرانس او د ناپېیلو هېوادو پرېکړو او تړونونو ته د سپکاوي کتلو په روحیه سره څه چې غواړي تر سره کوي یې!!!

د نړۍ بیدارو، وطنپالونکو، ترقي غوښتونکو، دموکراسۍ پلوه عناصرو د ننني معاصر دوران د ناخوالو او ښکاره بې عدالتیو پر ضد که په پټه او که په څرګنده توګه وي د خپل ځانه څخه یې د نفرت او نه رضایت غبرګون ښودلی او ښیي یې.

موږ د جبري مهاجرتونو د کاروان لارویان چې ځانونه د ننني معاصر دوران د جوړښت یو د پر ووړ ترکیبي عنصر ګڼو، نو د خپل تاریخي مسؤلیت او رسالت له مخې په لوړ آواز وایو چې:

ـ د افغان مظلوم ـ غمځپلی اولس او بیا خاصتاً د نړۍ د نورو مظلومو اولسونو سره د نړۍ والو انساني حقه حقوقو د نورمونو سره سم، د ملي حاکمیت، استقلال، د خاورې تمامیت او انساني کرامت ته په لوړ ارزښت سره د قائیلېدو د اصل په نظر کې نیولو سره باید چلند وسي.

ـ د ملګرو ملتونو د امنیت شورا پرېکړو او تصمیمونو ته په درنه سترګه کتل او د هغه نړۍ وال اعتبار ساتل د نړۍ والې سولې او ثبات د پاره را منځته کوي.

ـ د نړۍ د کمزورو، د ودې په حال او مخ پر انکشافه هېوادونو د رشد او پر مختګ د بهیر سره مادي او معنوي مرستې.

ـ د بې ځایه خونړیو نظامي سیالیو ځای باید پر ځای انساني مرستو ته خوشې سي.

ـ د ناروا، خونړیو، انسان وژونکو جګړو پوځي مادي لګښتونه باید د جنګ ځپلو، فقیرو او احتیاج لرونکو هېوادو د خلکو سره د مرستو، انکشافي پروژو د احیا، بشپړېدو، صحي، ښوونې ـ روزنې او نورو چارو ته اختصاص ورکړه سي.

نو هغه د ئ ویلای سو چې:

د ننني معاصر دوران جوړښت د خپل متفاوت او متضاد خصلت د درلودلو سره، سره بیا هم په عمل کې د هومونیزم، دموکراسۍ او پر مختګ لاره خپله کړې او د انسانیت و عالي مدارجو ته د رسېدو په لورې ګام ږدي.

هو موږ باور لرو چې نن، سبا د غه سپېڅلئ انساني آرمان د نړۍ د با احساسه، درد لرونکو او د هوماـ نیستي اندېښنې لرونکو عناصرو د کار، فعالیت، هلو ځلو، کوښښونو، تلاښونو او مبارزو په نتیجه کې تر سره کېږي او موږ په نظر او عمل کې ددې مبارزې د کاروان مله او لارویان یو. پای.

داروپا یي اتحادیې د باندنیو چارو د وزیرانو پرېکړه د افغانانو په هکله د انصاف او عدالت څخه لېرې ده

د تېر کال د نومبر د میاشتې په وروستیو ورځو کې داروپا د اتحادیې د وزیرانو غونډې پرېکړه وکړه چې افغاني مهاجرین دوباره په خپله خوښه او یا زور افغانستان ته ولېږي او دا فیصله د غیر قانوني مهاجرینو پر ضد هغوئ د خپل سیاست یوه عمده برخه ګڼي.

که د دغې فیصلې په هکله د دوئ دلایل چې باید افغانان دوباره ستانه شي په دقیقه توګه مطالعه شي نو انسان ور ته هګ پګ حیران پاتې کېږي ځکه:

د اروپایي هېوادو دولتي مشران د نړۍ تر بل هر هېواد د دیموکراسۍ، عدالت او انساندوستۍ ټېر ټکوي ولې کله چې دافغانانو په هکله د دوئ فیصلې ته په ښه توګه ځیر شو نو سوال پیدا کېږي چې آیا دا فیصله یوازې ددې په خاطر شوېده څو نړۍ والو ته وښودل شي چې په افغناستان کې نور د افغاني مهاجرو له پاره د ژوند کولو هر ډول شرایط برابر دي!! مګر په ډېرې خواشینۍ سره چې دغو انساندوستو او د دیموکراسۍ پلوو اروپایي وزیرانو دا هېر کړیدي چې هره ورځ د اروپایي ډله اېزو خبري وسایلو له لارې په افغانستان کې د پخوانیو تنظیمي رهبرانو، قوماندانانو او د محلي وسله والو ځواکونو تر منځ د افغانانو د چور او چپاول او د دوئ د مادي او معنوي شتمنیو د غارت پر سر جګړې او د افغان وژنې رپوټونه یو په بل پسې خپرېږي.

د افغانستان د مهاجرینو وزیر چې څو میاشتې پخوا یې اروپایي هېوادونو ته سفر وکړ په ښکاره وویل چې: «افغانستان په اوسنیو شرایطو کې د مهاجرینو منلو ته آماده نه دی او موږ لا تر اوسه زیات پرابلمونه لرو او موږ د افغان مهاجرینو د ستنېد و مخالف یو.» همدا ډول د دسمبر د میاشتې په دوهمه نېټه د افغانستان ولس مشر حامد کرزي د بن په دوهم کنفرانس کې چې د نړۍ د زیاتو هېوادو استازو پکښې ګډون درلود اعلان وکړ چې: «مرکزي حکومت په ټول افغانستان کې مسلط نه دئ» او حامد کرزی په هېواد کې د محلي واکدارانو سره مشکلات لري. په زړه پورې خو لا دا ده که چېرې په افغانستان کې وضعه په امنیتي لحاظ مساعده وي بیا نو څه ضرورت شته چې آلمان خپل د وسله والو ډلې شمېر په افغانستان کې زیاتوي او یا فیصله کوي چې د سوله ساتونکو ځواکونو ډلې دې د هېواد نورو سیمو ته ولېږدول شي. په هېواد کې د دولتي لوړ رتبه اشخاصو لکه د هوا نوردۍ وزیر، د موقتي اداري د رئیس مرستیال او پخپله پر حامد کرزي باندې په کندهار کې تروریستي حمله، د سوله ساتو ځواکونو د سر بازانو او نورو خیریه مؤسسو د کار مندانو وژل او تښتول، په کابل او نورو ولایاتو کې د شپې او په رڼا ورځ حملې، وژل، چور او چپاول او په سلهاوو نور مثالونه ددې حقیقت څرګندوی دی چې په ټوله افغانستان کې د

پاتې ۸ مخ

ليکوال : پوهنوال رسول باوري

ملي کلتوري کړنلاره اودهغې اړتيا

فرهنګ کلتور دود او دستورهغه مفاهيم دي چې له هره ځايه اوله هرې خولې اورېدل کېږي. داکلمې کله په ډېره پراخه مانا کارول کېږي چې د يوې ټولنې برسيرنې ټولنې اډانې (موسيسې اونهادونه) په کښې راګډيږي، او کله بيا داسې لنډاو محدودکارولکېږي چې يو عادي عمل او يوې ساده کړنې ته منسوب سي. په هره توګه چې وي په دواړو حالاتو کې فرهنګ او کلتور،دټولنی، بل مخ دئ. که ټولنه يوه سکه وګڼونو ددې سکې يو مخ به د ټولنی هغه اقتصادی جوړښتونه وی چې دهغې ټولنی د ژوند ضمانت کوي اود همدې سکې بل مخ به هغه کلتوري موسيسې او نهادونه وي چې د هغې ټولنې د پايښت زمېنه برابروی.

په هماغه اندازه چې د يوې ټولنې دودې او پراختيا لپاره د اقتصادي او بنستېزو پلانونو شته والۍ اړين او ضروري برېښي، په هغومره پيمانه د ټولنې د بدلون او اوښتون لپاره د کلتوري پلانونوشته والۍ ارزښتمن اوضروري دئ.

اوس چې زمونږ په هېواد او يا زمونږ د هېواد له پاره په نړۍ کې د افغانستان د بيا ودانولو او رغولو ژمنې سوي اويا څه ناڅه ټکنې ګامونه هم اخېستل سويدي، دهغو، نېمګړتيا له ورايه ځرګنده. له يوې خوا د بيا رغونې او جوړونې چارې د هېواد د لنډ مهاله او اوږد مهاله اړتياؤ سره سمون نه لري او له بلې خوا د هېواد دکلتوري ودې له پاره تا کلۍ پلان او کړنلاره نشته چې د مادي پر مختګ سره يو ځای په هېواد کې د بدلون يون غښتلۍ او دودي پا يښت يې تضمين کړي. بايد له ياده ونه باسو چې دملي کلتوري پاليسۍ اوکړنلارې جوړول او تدوين يوازې په دې هېله وشي چې د هېواد د کلتوري ودې او پراختيا سبب وګرځي نه داچې د فرهنګي ودې لپاره خنډ وګرځي.

دافغانستان داوسنۍ سياسي ادارې ځنډ نه منونکې دنده ګڼل کيږي چې دهېواد د کلتورپوهانو او کار پوهانو په مرسته دداسې يوې ملي کلتوري کړنلارې دجوړېدو زمينه برابره کړي چې له يوې خوا د افغان اولس د مادي او معنوي شتون ممثل وګرځي او له بلې خوا د هېواد دلوړتيا او پرمختياله پاره مرستندويه پاليسي وي. دداسې کړنلارې جوړېدل له پخوا اړين وه خو اوس يې اړتيا ډېره محسوسه او لازمي ده. ددې لپاره چې د داسې يوې پاليسۍ اړتيا راجوته کړم غواړم ددرنو لوستونکو پام د هېواد نې ملي کلتور د ستر بحث څخه د يوې برخې په توګه د هېواد د تاريخي او فرهنګي مېراثونو په اړه پرتو ستونزو ته را واړوم:

د تېرو څه د پاسه دوو لسېزو جګړو دوام زمونږ د هېواد ټوله شتمنی (بشري، مادي، معنوي) يا زيانمنه او يا له منځه يوړل. او له دې ډلې څخه يو هم د هېواد لرغونو او کلتوري مېراثونو ته رسېدلي زيانونه دي چې جبران يې نه سي کېدالای. ددې لپاره چې درسېدلو زيانونو يو لنډ انځور ولرو غواړم يوازې په دوو برخو کې ، لمړۍ لرغونی سيمو ته پاملرنه اوبيا د موزيمونو په باب اړين مطالب تاسو لوستونکو ته وړاندې کړم .

د هېوا د لرغونو سېمو ته رسېدلي زيانونو: له پېړيو پېړيو را پدې خوا په پر لپسې توګه جاري وساتل سوه، خو په خاص ډول د ۱۸ مېلادي پېړۍ را وروسته د يو شمېر اروپايي نظاميانو او انتيك پوهانو په وسيله د افغانستان د بېلابېلو سيمو څخه لرغوني اثار د وخت د واکمنانو د اجازې پرته او کله هم په تلويحي جواز بهر ته له ځانه سره يوړل. چې په دې برخه کې وتلو کسانو له ډلې څخه د مور کرافت (Moorcraft) تر بك(Terbeck) کورت(Court) چارلس مسون(Charls Masson) هونيخ برګر(Honig Ber ger) يات (Yat) سيمپسن (Simpson) اونورو نومونه يادولای سو، دلرغونو آثارو دليږد تر ۱۹۱۹ کال يا د هېواد خپلواکۍ پورې دوام وموند. خو کله چې په هېواد کې په رسمي توګه د لرغونو سيمو سپړنه،د لاسليك سوو پيمانونو پر بنسټ پيل سوه نو لږترلږه په هېوادکې واکمن دولتونه ددې جوګه سوه چې بهر ته بېله جوازه دآثارو د لېږولو مخنيوئ وکړي. دبېلابېلو هېوادونو علمی او تحصيلي مؤسيسو سره دلرغونو سيمو د څېړونو او سپړونو تړونونه لاسليك سول چې تر ټولو ګټور اود ښو پايلو لرونکي تړونونو له جملې نه د فرانسوي لرغونپوهانو (۱۹۲۲ .م) د پخواني شوروي اتحاد لرغون پوهانو (۱۹۲۲ .م) د امريکا دمتحده آيالاتو لرغونپوهانو(۱۹۵۸ .م) جاپاني لرغونپوهانو (۱۹۶۴) ايټالوي لرغونپوهانو(۱۹۶۳ .م) هندی لرغونپوهانو يا دونه کولای سو، خو هغه څه چې بايد هېر نه سي هغه په هېواد کې د لرغونو څېړنو په اړه د افغاني لرغونپوهانو، مؤرخينو او څېړونکو پوره برخه اخېستل دي چې هېڅ يوه بهرني ټيم د افغانانو د مرستې پرته د خپلو څېړنو څخه ښې پايلې نه دې ترلاسه کړي. د څه د ناڅه اويا کلونو په جريان کې په پرلپسې توګه د هېواد لرغوني سيمې د بهرنيو او يا کورنيو پوهانو په وسېله سپړل سوي او څېړل سويدي چې د پوره بريو سره ملګرې وې.

دهمدې څېړنو په نتېجه کې پوهانو د يو تارېخي اصل په توګه ومنل چې داوسني افغانستان خاوره دلرغونو زمانو دسترو مدنيتونو د پيداېښت اويالوېښت زانګو وه. په دې اړه انګليسي نامتو مؤرخ تاينبی وايې چې: « افغانستان د لرغونو مدنيتونو يوه ستره څلور لارې وه چې د لېرو او نږدې سيمو څخه ورته کلتورونه راتلل او په همدې خاوره کې يو له بل سره ګډيدل او بيا به نورو سيمو ته دافغاني مدنيت په توګه خپرېدل ، » امريکايي لرغونپوه بنجامن راولند وايي چې : « افغانستان د آسيايي تمدنونو د وصلت ټاټوبئ دئ. » علامه حبيبي افغانستان د تمدن زانګو بللې، دا ټول د هغو لرغونو سېمو له برکته دي چې په خپل منځ کې يې د لرغونو زمانو آثار ساتلي او بيا د لرغونپوهانو په وسيله سپړل سوي او څېړل سويدي.

ديوه منلي حقيقت په توګه دافغاني اوبهرني مؤرخينو په ليکنو اواثاروکې، لومړئ فصل او يا لومړئ بحث د افغانستان په پنځه زره کلن تاريخ پيل کېږي دا رښتنې خبره د لرغوني منډيګك څخه په لاس راغلې ده مېسو- کزل د کندهار په منډيګك کې دسپړنو وروسته دا ثابته کړه چې لرغونې افغانان د همدې منډيګك په سېمه کې پنځه زره کال وړاندې دداسې کلتور خاوندان وو چې د هغې زمانې د ستر تمدن رېښې بلل کېږي. او يا دا چې د مېلاد په لمړيو کالونو کې، د هغه وخت دځرګندې نړۍ د څلورو لويو امپراتوريو څخه يوه لويه امپراتوري د کوشانيانو په نوم واکمنه وه. د همدې امپراتورۍ دوه ستر مرکزونه داوسني افغانستان مرکزته نږدې دبګرام او پېښورپه لرغونوسېمو کې ښودل او ثابت سويدي او په همدې ډول اوسني ننګرهار هډه چې دلرغونو تمدنونو د يوې سترې پلازمېنې په توګه منل سوېده . او باميان چې د بودايي نړۍ د مقدس حرم حيثيت يې درلود او په دې ترتيب نورې لرغوني او تاريخي سيمو څخه تر لاسه سوو اثارو په مټ زمونږ د هېواد تاريخ روښانه سوئ او نړۍ والو ته د منلو وړ ګرځېدلی دی. خو اوس د ناورين ځای دا دی چې نه يوازې دا چې د پخوانيو سپړل سوو سېمو پټ خوندي نه سو او پالنه يې نه کېږي بلکې د پخوانيو سېمو تر څنګ نورې سېمې چې پخوا نه وې سپړلسوې، د کورنيو او بهرنيو قاچاقبرانو په وسيله په غير قانوني توګه لڅېږی او آثار يې د څو پيسو په بدل کې تښتول کيږي. ددې ستونزو دحل بنستېزه لاره داده چې په هېواد کې ملي کلتوري کړنلاره حاکمه او د عملي کېدو له پاره يې هوډمن واکمنان ولرو.

د هېواد د موزېمونو حال خو د ويلو نه دی ؛ دافغانستان ملي موزيم د څه دپاسه۸۲ ـ ۸۳ کالو په پرلپسې ژوندانه کې دوئ داسې سترې

پاتې ۷ مخ

اکرم عثمان

بازگشت

فقط دو سال وچند روز میشد که ببو، مادر واسع ، شوهرش را از دست داده بود. هیچ گمان نمیرفت که او آن همه زود تلف شود و چشم از جهان بپوشد. ظاهرآ سالم و صحتمند بود ومردنی به نظر نمی آمد. به احتمال قوی اگر آن حادثه بد اتفاق نمی افتاد پدر واسع ده یا پانزده سال دیگر نیز زنده میماند وآب ودانه این دنیا را میخورد. اما چه بد شدکه فرزندش ازاو به پولیس شکوه برد واسباب مرگ آن پیر مرد محترم و غیرتمند را فراهم کرد.

زمانی که در کابل بودند او ضاع واحوال از هر نظر فرق میکرد. آن وقت واسع، جوان سر براه و مؤ دبی بود. مثل عصا یا عینك ذره بینی آنها، همواره دم دست شان بودواز هیچ خدمتی فرو گزار نمیکرد. او به خواهران جوانش نیز برادروار میرسید ومواظب درسها ونشست وبرخاست شان بود. اما همینکه دست تقدیر آنها را چون سنگ فلا خق به کلفورنیا پرتاب کرد بجز سالمندها، دیگر همه آدمهای دیگری شدند، گفتی زیر پوست شان شیطان خانه کرده وآنها را خلاف میل ورضای پدر و ما درشان، به انجام کارهای نا باب و نا صواب تشویق کرده است. در کابل مانند مشتی پوشیده وهزار دینار! همدم وهمراز همدیگر بودند، کنار هم گرم مي آمدند، خنده ومزاح میکردند واز همنفسی با خا نواده و دوستان لذت میبر دند. ولی در این سرزمین بی پا وسر وبلا خیز، خصم خونی وبلای جان یکدیگر هستند.

آپارتمان کوچکی که دولت خارج از شهر لاس انجلس در اختیار شان گذاشته است بیشتر به سه چهار تا قوطی بی قواره و بد نما شباهت دارد تا محل بود وباش. یکی ازآن قوطی ها که کمی بزرگتر بود به پدر و ما در شان تعلق گرفت، دیگری به واسع رسید ودو تای کوچکترنصیب دختر هاشد.

در کابل هرچند خانه شان کهنه وقدیمی بود لیکن دو منزله وچندین اتاقه بود. تخت بام فراخی داشت. تابستانها در آن تخت بام می خوابید ند واز اهتزاز نسیم شبا نگاهی حظ میبردند. مادرشان ، ببو ، از آنجابازنهای همسایه گپ میزدودرد دل میکردوپدرشان هنگام خستگی چلمش را تازه میکرد وهرچه دود وبخار غم بودبه نی چلم میداد واز آن راه، به هوای آزادمی پراگند.

هنگامیکه مؤذن الله اکبرمیگفت پیر مرد جا نمازش را پهن میکرد وسرش را بر همان تخت بام می ساييد وبا خدايش به راز ونياز مى نشست، ليكن در اين چهار تا قوطى نفس گیر، اگر دو تا پشك باهم بجنگند پای یکی در بر خورد با در ودیوار می شکند چه رسد به چند نفر هجران کشیده ودلتنگ که شدیدآ محتاج فضای بازتری هستند. درکابل همسایه های نازنینی داشتند. حدفا صل بام آنها باتخت بام ازبکها فقط دیوارکی سیخی بود. ازآن خانه اکثرا بوی آش و منتو بالا میبود ومادر مرتضی زن سفید بخت اکه ملا نبی مزاري گاه گاه برای آنها «ماش آبه» و«آش سمرقندی» میفرستاد و از سوی ببو بالمقابل «نذر دیگچه» و «شله غور بندی» دریافت میکرد.

همسایه دست چپ شان عاصم کاکا برای خود عالمی داشت. در شصت سالگی بادختری هژده ساله عروسی کرد وتمام دار ونه دارش را در شب نکاح خط عروس کرد تابعد از خودش زن زیبایش از مهریه ای هنگفت بر خوردار باشد ومحتاجی نکشد. او عصرها مخصوصاً هنگامیکه تنهادرخت اکاسی خانه اش به شگو فه می نشست وباد، درو دیوار او را گل باران میکرد برای همسرش تنبور میزد و نرمك نرمك آواز میخواند. اما دراین جا خرس وخوك! همسایه های شان هستند. کسانیکه نه تنبورمیزنند نه نماز میخوا نند ونه همسایه داری میکنند.

دور از احتمال نیست که واسع به تقلید از آنها مر دار خور! شده باشد وترس از خدا ورسول وپدر ومادر از دلش پریده باشد.

درین جا، واسع بیشتر وقتش را بیرون از خانه میگذراندو دربرگشت به خانه اغلب عاصی وکفری می با شد .

ماه های اول، شکوه وناله پدر و مادررا تحمل میکرد اما پسانتر پند واندرزو استغنا ته آنها به سرش بد میخورد وبرآ نها داد میکشید.

اوضاع وقتی تیره تر میشود که واسع دوست دختر یا معشوقه اش ژاکلین را بی پروا به خانه می آورد وبا او در حالیکه دروازه را از داخل می بست ساعتها خلوت میکرد.

پدرش این پیشا مدرا بی حیایی وهتك حرمت نسبت به خانواده تلقی میکرد وشروع میکرد به کر کر و بهانه گرفتن. اولها واسع مثل زهر آن اعتراض ها را قورت میکرد اما بعدتر وقتیکه پدرش اورا متهم به نماز نخواندن، روزه نگرفتن وفسق وفجور میکرد گردن می افراشت وغیظ آلود می گفتش: پدر! خوب وخراب وگناه وثواب این ملك نظر به کابل فرق میکند. این جا کار هر کس بخودش مربوط است ولله و دده کار ندارد.

پدرش میگفتش: اگر چنین است بد کردی مارا دربدر وخاک بر سر کردی وبه ملك کفر آوردی! واسع با دندان قرچه جواب میداد: نه تنها بد کردم بلکه گه خوردم. به خدا به رسول پشیمان هستم.

پدرش داد میزد: به خاطر تو کره خر، هفتاد سال جانکنی خودرا تخم مرغ کردم وبه دیوار زدم! اما عاقبت پیچه مادر وریش پدرت را به نجاست مالیدی.

واسع جواب میداد: خوب میکنم سرم گردنم. پدرش بر میخاست وبا مشت ولگد اورا تنبیه میکرد. با الاخره واسع از پدرش به اداره مهاجرت شکایت میکند وآن دفتر نیز به پولیس ناحیه میگوید که قضیه را حل و فصل کند.

ساعتي بعد موتر پولیس سر میرسد و مامور مؤظف به پیر مرد گوشزد میکند که نظر به شکوه پسرش باید اورا به دفتر پولیس ببرد.

پدر واسع که یك عمر با عزت وآبرو زیسته بود وهر گز باور نمیکرد که روزی بخا طر پسرش روانه زندان شود جا به جا سکته میکند واز شر دعوا و مرافعه فارغ میشود.

با مرگ او بال وپر واسع ودختر هاباز میشود وزیر دل خدارا شکر میکنند. دیگر میدان شغالی می شود و ببو بیوه میماند وآشپزی، رختشویی وروفت وروب خانه.

ظاهرا به پاس گل روی واسع، مرگ شوهر را حواله به تقدیر میکند ودر حضور اولادها و مهمانها میگوید: خواست خدا بود، اجلش پوره بود!» اما در درون دلش خون میگریدو خوب میداندکه شریك عمرش را چه رایگان وچه بیهوده از دست داده است. آن غم تلخ، را چون زهر هلاهل قورت میکند وهمینکه اولادها را زنده وخندان می بینداشکها یش را پاک میکند و لبخند میزند.

ببو بلا استثنا بعد از آدای نماز صبح، غم نان وچای و صبحانه آنها را میخورد. وقتیکه وقت و ناوقت خانه را ترک میگو یند بسترهاي درهم وبرهم خواب شا نرامرتب میکند. چاشت وشب برای انها غذا می پزد و هفته یکی دوبارلباسهای شانرا می شوید. لیلا جوانترین دخترش که هنوز از مادرش بکلی کنده نشده است از سر دلسوزی میگو ید: ببو بس است! بگذارید خود ما خانه را جمع و جور کنیم و به کارهای ما برسیم. مادرش میگوید: دلم طاقت نمیکنه- دل به مرگم آرام نمیگره.

هنگام خفتن شب، ببو ازشستن ظرفهای چرب ونا پاک فارغ میشود واز شدت درد کمر و قبرغه هایش به نالش می افتدباز لیلا زبان به اعترا ض مي کشا ید. مادرش میگوید: همرای دلم بس نمی آیم.

ببو روز تا روز ادا واطواردخترهایش را متفاوت با گذشته می بیند، دامن پیراهن های شان در هر هفته و ماه، بالا پریده میروند تا اینکه دختر های امریکایی را پشت سر میگذارندومادرشان از بیم بی پروایی وزبان درازی آنها سکوت کامل را بر نصیحت تر جیح میدهدو مظلومانه از خدا میخواهد که از سر تقصیر شان بگذرد.

لیلا از مادرش مي پرسد: مادر جان از کار، بسیار خوش تان می آیدکه هیچ استراحت نمی کنید؟

مادر جواب میدهد: به دو چشم کار میکنم. بچیم کار کردن آسان نیست اما دلم طاقت نمیکنه. تکرا مکرر چنان جمله ای رفته رفته تاثیرش را مبی بازدو لیلا از شنیدنش به خنده می افتد، انگارفکاهی شنیده است. مادرش با مشاهده خنده اومی گوید: جان مادر، تا مادر نشی نمی فهمی که مادرت چی میگه.

ببو نه تنها دیوانه او لادهایش می باشدبلکه به پاس دوچشم واسع، از ابرازمحبت نسبت به ژاکلین نیز دریغ نمی ورزد. ژاکلین دیگر تقریبا مقیم خانه آنها شده بود و تعدادی ازکتابهاولباس یش را دراتاق واسع انتقال داده بود.

ببو لباسهای چرک اورا نیز می شست و اتو میکرد. روزی چشمش به پاره گی سر زانوی پتلون - جین ژاکلین می افتد - با دلسوزی و دقت سر تا سر آن شگاف را رفو میکندومیدوزد.

شامگاه آنروزوقتیکه ژاکلین پتلونشرا می پوشدو متوجه رفع پاره گی میشود. مانند اسپند نیم سوخته ازجا می جهد و بزبان انگلیسی کلمات ناشایستی نثار ببو میکند. واسع هم با او همکلام وهمصدامی شودومادرشرا زیر سی ودو دندان می گیرد. ببو ازجیغها، نعره ها و دادوبیداد ژاکلین در یا بدکه آن دختر شلیته و لوند دشنا مش مید هد. به گریه می افتدوزاری کنان از واسع مي پرسدکه مرتکب چه گناهی شده که فرنگی دختر بر او خشمگین شده است.

واسع با خشونت داد میز ند: کی به تواجازه دادکه پتلون ژاکلین را بدوزی؟ پاره گی سر زانو موداست، فهمیدی!

ببو حیرت زده می پرسد: مگر بد کردم که چاک و چیره اش دوختم؟

واسع با وقاحت تمام جواب میدهد: بلی غلط کردی، صددفعه غلط کردی! عقلت را بسرت بگیر! ببو چنان منقلب، حیرت زده و اندوهگین میشود که مانند شوهر مرحومش نقش زمین می شود.

واسع گمان میبرد که او نیز در گذشته است. نفسی براحت بر می آورد و شانه هایش را

باقی در صفحه ۱۰

ګلونه او رمزونه

شوم لېونی

شــــــوم لــېونئ دليونيـانو سـره
وای چې خواخوږئ د خوارانو سره
وينـــم پرکانو د چــړو بځـــر کي
پالـــم ياري د قــصابانو ســـــره
نه‌کـــړم پروا په ډنډورو د خـــلګو
نيســـم ګرېوان د يتـيمانوســــره
هـــرڅه په زورراته‌مـــزي راکوي
بخـښه‌غوښتل د بې وســانو سـره
نه ږدم کږه‌غـــاړه ترچـړې لاندې
وهـم دغرې د شـــاهانو ســــره
نـــوی جامــــې راته عزت لټوي
زاړه پرېـــږدمه له درزيانـو ســره
منزل ته لارې مې‌کږې جــــوړوم
ځکه ياري مې د مـــارانو ســــره
سپينو ګلوچې سرخي کـــږه‌پيدا
زه اوبوم يې‌په زخمــــيانوســره
کورم جامونوته د شګځ‌په ســـترګه
زهر چښـــــم په لپو دياغيانوســره
تلاښ‌په نېغه دئ ټول حـــال ځارلی
وينی افغان د اجـــنبيانو ســــره

ع . « تلاښ » مالمو ـ سوېډن

د حيرت ګوټې

هېره يې نکړئ د جانان کيسه مې بيا راواخلئ
هغه د مينې د ارمـان کيسه مې بيـــا راواخلئ
چې ټول جهان يې اورېدلو ته دی غــوږ نيولی
د ليونې ځيرې ګرېوان کيـــسه مې بيا راواخلئ
چې په ګوګل کې کړې پاسته يو څه دتيګو زړونه
هغــه د اوښکو د باران کيسه مې بيا راواخــلئ
چې د تنکيو ســـرو ګلونو له مخ رنګ وتښتي
جوړېه سپرلي کې د خزان کيسه مې بيا راواخلئ
چـــې په زندان کې ورته راشي زلېـــخا د مينې
هغه د مـــصر د کاروان کيسه مــې بيا راواخلئ
چې د حيرت ګوټې په خولــه کې ورته شي د عالم
هغه د حــــــسن د دوران کيسه مې بيا راواخلئ

نصرالله « حافظ»

درد من پسرلئ

څه‌دي داسپرلي چې ارغوان يې رژېدلي دي
مرګ ته د غوټيو پېغلې نـــجونې ژړېدلي دي
اخلي جنـــازې د هــــېلو نشته د خنـــدا اثر
اوښکې د شبنم په ځای له ځانګو بهېدلي دي
نه راځـــــې کتار د مـساپرو زانونه راځــــې
تور کارګان په ځـــالو د ګربتو رالوېدلي دي
وراني کنډوالې شوې اورتونونه‌ساړه شوېدي
لــړو د باروتو د آسمـــــان زنــــې ترلــي دي
خدايږو د عمرونو ميخانې مو هديرې شولې
تاندي تاندي ځانګې د تاکونو سوزېدلــي دي
مات په مـــــلا ښکاري د ســــپرلی سپېدار
سرې خولې د چنچنو بچي ځالونه لوېدلي دي
ښکلو د ساراغاټولو داغ پر زړګي ايښی دی
لوبو د تقدير ته له غـــضبه‌خوټيدلــــي دي
نشته سامانه، نه مهرګان نه د نــــوروز ميله
ګبر که ترسا دی‌که‌مسلم ټول زوريدلي دي
کــلـه به داتورې لـــړې واورې ای حصينه بيا
نا وې دارمـــان د انتظار شيبې شـــميرلي دي

شامحمود « حصين »

د ملت دښمن ته!

زه دې پـــېـــژنـــم مـــکـــاره
زمـــونږ د ويـــنو ګـناه کاره
ســـتا د لاســــه پــــه ژړا وم
تـــل زمــــا د زړه پرهـــــاره
ستا په مکر يو ورور جګ شـــو
بل يــــې مړ کــــړو بـــې آزاره
چـــې زما کور دې وران کـــړې
ســــتا مانۍ به کـــــړم ويجاړه
اول پلار خــــو دې انګليس دی
نور پلـــرونه دې بـــې شــــماره
ســــتا پلــرونه انګـرېزان خو
لــــړزېـــدل زمــــونږ لـــه ډاره
نـــور دې مـــکر نــه چــلـيږي
مـــونږ پــيدا کـړه خپــله لاره
کــــه مې ورور راســره مــل شي
تا به ژونــــد نه کــــــړم بې زاره
جهــــنم نــــه دې رابــــاســـــم
خــــلاص به نه شــــې له ګوزاره
«هېواد» ناست درته په لار کـې
تـــېــــره تــــوره يې تيــــاره

هېواد « شېرزاد »
مالمو سوېډن ۲۰۰۲/۱۰/۵

خپل طبيب به پېژنو

اوږ سره به لوبې کړو او کاڼو ته به‌سر نيسو
زړونه به په‌چل وهو او غاړې به د لمر نيسو
هر يو سړي خوږ نه به د مشر تمه نه‌کوو
خپل طبيب به پېژنو لارې به يې د ور نيسو
ژوند چې د وطن قبلوو هرغم به‌په‌سر اخلو
مخ د وخت ځپېږو ته‌هر وخت برابر نيسو
ژبه به‌ګونګی ساتو ځان پسې به‌نه‌ګرځو
هرکار کې به‌خير غواړو مخې به د شر نيسو
خوی د پښتنو چې کړو شخړو ته‌به‌غاړه‌ږدو
چل بانډې به سمې خوږو ځوکې به‌دغر نيسو
نن ټولې دنيا بې د نظر انتخابات کيږي
زمونږ قانون ته‌ګورو د ټوپک په‌زور رهبر نيسو
ټول ښکلي خوچاته «بابرزيه» په‌کار نه‌راځي
چېرته به يو نيمږ پکې مونږ خواران دلبر نيسو

شفيع الله «بابرزی»
جلال آباد، ۲۰۰۰/۲/۳۰

ځلوريزې

« يزيد» نوڅه ته وايي ؟

رنګ رنګ مې وژني زندګي شهيد نوڅه ته وايي
جلا وطنه بېچاره تبعيد نوڅه ته وايي
داچې خېرې يې تل سرې دي د مظلوم په وينو
همدا « يزيد» دئ اوکه نه يز يد نوڅه ته وايي
***

چاړه

ډېر مې ماښام ته سهار وويلو
ډېر مې خزان ته بهار وويلو
اوس مې رنګ رنګ چړې په ستوني کاږي
چې خپل قاتل ته مې يار وويلو

وهاب «سرتېر»

ګرانو لوستونکو!

د يو لړ تخنيکي ستونزو په اساس د نوې هيلې ځلورمه ګڼه تر خپل ټاکلي وخـــت ځنډ شوه او له چـاپه راونه وتلــه په دې اړوند زمونږ معذرت ومنی. اداره.

نوې هيله خپلواکه ملي، سيا سي او فرهنګي خپرونه ده، په هيڅ سياسي ګوند او سازمان پورې اړه نه لرې.
په نوې هيلې کې د خپرو شوو ليکنو مسوليت دهغوی د ليکوالو په غاړه دئ.

کاندیدای اکادمیسین سیستانی

برخی پیشنهادات پیرامون قانون اساسی آیندۀ افغانستان

دانشمندان و نخبه گان فرهیخته شامل درکمیسیون قانون اساسی افغانستان، بهترین سلام ها نثار تان باد!

دانشمندان محترم!

هر افغانیکه به استقلال و سرفرازی و ترقی و تعالی میهن خویش علاقمند است، بیگمان به قانون اساسی آیندۀ "شور "ه متضمن وحدت ملی، اسقلال، تمامیت ارضی، رفاه و تأمین عدالت اجتماعی باشد، می اندیشد و آرزو منداست در پرتو خرد و تجربه و دانش اعضای کمیسیون تسوید قانون اساسی، صاحب یك چنین قانون بشوند. یك چنین قانون اساسی درآن وحدت ملی، استقلال و دمکراسی ارکان اساسی آن باشد، بدون شك میتواند زمینه مساعد زندگی مسالمت آمیز، فارغ از تعصبات زبانی، قومی، مذهبی، سمتی و تفرقه جوئی رابرای مردم رنج کشیده و دربدر افغانستان، فراهم کند.

متأسفانه باید گفت که اکثریت جامعه ما اینك تا آغاز قرن بیست ویکم در فقر و بی سوادی، مرض و جهل مطلق بسرمیبرند و از درک مزایای علم و دانش و دست آوردهای تخنیك معاصر بیخبرند. واقیعت این است که جامعه ما، تا هنوز یك جامعه روستائی و عقب مانده است. تا هنوز ۸۰ در صد از مردم ما در روستاها زندگی میکنند که درآنجا نه از برق خبری است و نه از یخچال و تلویزون و موتر و غیره وسایل عصري اثری. از ۲۰ در صد مردم شهری، نیم آنان تحت تاثیر علایق قومی و عشیرتی، ریشه در روستا دارند و نیم دیگر جامعه شهری ما به وجود علاقمندی و قسماً به اشتغال به بورورژوازی تجارتی، حاضر نبودند و نیستند تا به بورژوازی صنعتی روی آورند.

یکی از ویژه گی های جامعه ما آنست که تشکل و تکامل این جامعه شدیدا تحت تاثیر وضع طبعی و جغرافیائی کشور قرار داشته و دارد. کوه های سربفلك کشیده، دشت های سوزان و بی آب، دره های تنگ و بی علف و پشته های ناسبز و تکه تکه، وادی های تشنه لب وباد های طوفنده که از پیاپیچ دره ها و کوهساران بلند می شود، عامل عمده جدائی اقوام و قبایل مختلف کشور است.

این اقوام "ه هریك از خود زبان جداگانه، فرهنگ جداگانه، حقوق فردی واجتماعی جداگانه وحتی طرز لباس و آرایش سر و صورت جداگانه دارند، سخت به سنن و آداب و رسوم قومی و محلی خویش پای بند اند. و ترک این رسوم و سنن رابه معنی از دست دادن دین و ایمان و معتقدات مذهبی خود تلقی میکنند. در نظر آنان بهترین سبك و شیوۀ زندگی همانست که از پدر و پدرکلان ها به آنها بمیراث مانده است و می بایست آن شیوۀ زندگی را ادامه داد و از آن پاسداری نمود. پس در برابر هر پدیده نو فرهنگی و یا سیاسی از خود عکس العمل نشان میدهند و حاضر نیستندهیچ گونه تغیر وتحویلی به آسانی بپذیرد.

و اما دراوضاع و احوال کنونی که ما باهیچ کجای مردم جهان(بجز خود) شباهت و همسانی نداریم از دموکراسی و از جامعه مدنی سخن گفتن، سخن خیلی فیشنی و دل خوش "ننده به نظر می آید. دمو"راسی محصول تفکر سالم و سازندۀ دنیای متمدن و پیشرفته غرب است که سابقه اش تا عصر افلاطون، یعنی تا دوهزار و پسصد سال پیش میرسد. در حالیکه بگفته دانشمند معاصر افغان دا"تر ا"رم عثمان: « ما "ما"ان مردمی زمین بسته و عنعنی هستیم. و دربطن ومتن ساختارهای قوم و قبیله، رسته و دسته های دیروزی زندگی میکنیم. . . وتا رسیدن به دموکراسی و آزادی فرسخها فاصله داریم.» (هفته نامه امید، شماره ٤٤٥)

این گفته به این معنی است که ما بسیار عقبتر از تاریخی هستیم که در آن قرار داریم، به "لام دیگر، قرن بیست و یك جایگاه واقعی جامعه ما نیست. شاید بتوان گفت جامعه آی هستیم که با رسوم و آداب و عادات وویژه گی های قرون وسطائی خود در قرن بیست و یك زندگی میکنیم و این موقعیت هرگز ب آن معنی نیست که ما هم توان پذیررش چیزهای راداریم که در جوامع دموکراسی غرب مورد پذیرش است. مثال ساده میزنیم: در غرب و جوامع دموکراتیزه شده برای زن و مرد بیرون رفتن باموی برهنه و بالباس آستین کوتاه یا بی آستین و یك شلوار پاچه کوتاه یك امر عادی است. آیا در جامعه ما چنین کاری بدعت نیست و به کفر تعبیر نمی شود؟ در دموکراسی هر کس حق دارد هرگونه لباسی راکه دلش میخواهد بپوشد و بیرون برود، آیا درکشور ما مذهب چنین چیزی عادی و کم اهمیت را برای مردم اجازه خواهد داد؟ بدون تردید خیر. پس کجای این دموکراسی را برای جامعه میخواهیم و کدام چیز آنرا نمیخواهیم؟ مثال دیگری میزنیم: در جوامع دمو"راتیك غربی، همه مردم حق دارند از طریق رسانه های جمعی کتبی یا شفاهی هرکس را، از رئیس جمهور گرفته تا مامور پائین رتبه انتقاد کنند و از طرز اداره و شیوۀ "ارش انتقاد وبرطرفی او را پیشنهاد نمایند، آیا در جامعه افغانی میتوان از وزیر داخله تحصیلات عالی یا پولیس انتقاد "رد؟ مگر محصلین لیلیه دانشگاه کابل جز رساندن صدای خود بگوش مسئول چه چیز دیگری میخواستند "ه جواب شان با گلوله داده شد؟ در کشور ما که اکثریت قشر تعلیم دیده و تحصیل کرده آن مجبور به ترک کشور شده اس اند و آنهای که در کشور مانده و امروز مسئول امور امنیت و سازماندهندگان نظم عمومی اند، ا"ثریت شان چنان با فرهنگ جنگ و "شتار خو کرده اند که بدون تکیه برسلاح، خواب شان نمی برد. در چنین شرایطی آیا میتوان از آنها انتقاد "رد؟ و آیا جواب انتقاد را با تفنگ نخواهند داد؟ من فکر میکنم که تا سالهای زیادی در این کشور « زبان سرخ سرسبز میدهد برباد.»

دانشمند افغانی دا"تر ا"رم عثمان در جای دیگری مینویسد : « روند شکل گیری دموکراسی، زوال فیودالیته، ظهور تاسیسات جدید تجارتی و صنعتی، رشد مناسبات کالا ـ پولی، جدائی دین از سیاست، بر قراری مالکیت خصوصی و نهادیت اقتصادی، بیرنگ شدن تمایلات قومی، زبانی و نژادی، غلبه خردگرائی بر نظامات بسته اندیشه ئی و درنهایت تحکیم موضوع حق فرد و جامعه بعنوان مضمون و محور نظم اجتماعی و بالاخره تحقق حقوق و تمام آحاد و اجزای جامعه در امر تاسیس، تدوین، اداره و کنترول قدرت و نظام سیاسی میباشد. دموکراسی مرحله والایی از رشدفرهنگ، تعالی اندیشه و وجدان آدمی است. مرحله تاریخی شده، غیر پاراشوتی، غیراکتویل، غیر اجباری و غیر خلق الساعه که در روند تحول تدریجی جامعه به عنوان یك نیاز اجتناب ناپذیراجتماعی ، تاریخیت می یابد و انصراف از آن موجب عکس العمل شدید نیرو های "نترول "ننده میشود. ا"نون در افغانستان، آزادی با انارشیسم، جنگ های فرساینده داخلی، آدم ربائی، برخوردهای قومی و قبیله ئی و مذهبی، دست اندازی به نام و ناموس مردم متعارف کوچه و بازار، غارت موزیم ها و تخریب میراثهای فرهنگی، تحقیر زنها و تذلیل تمام مظاهر زندگی مدنی تعبیر میشود. همان چیزی "ه درست در نقطه مقابل آرمانهای عاشقان « آزادی راستین » بوده است.» (هفته نامه امید، شماره ۱۷۳)

به تائید از سخنان این اندیشمند افغان میخواهم علاوه کنم که مردم ساده و متعارف ما با دموکراسی چندین نسل و تحصیل کردگان ما با پدیده دموکراسی و آزادی های مدنی چندین دهه فاصله دارند. ما حاکمیت روشنفکران دست چپی را که تا پیش از رسیدن به قدرت برای دموکراسی و عدالت اجتماعی گلوپاره میکردند، تجزبه کردیم و دیدیم که دموکراسی از دیدگاه انها چه معنی دارد؟ (انقیاد و اطاعت مطلق به دستورات رهبر یا رهبری حزب و سنگ از خود بیگانگی و بیگانه پرستی به سینه زدن).

و حاکمیت روشنفکران اسلامی و دست راستی را هم تجربه کردیم و دیدیم که حاکمیت اسلامی چیست و چه معنی دارد؟ (تعدد مراکز قدرت حتی در پایتخت، بی بند و باری و هرج و مرج و غارت اموال دولتی و تجاوز و دست اندازی به دارائی و ناموس مردم و کشتن و بستن و زورگوئی و مردم را از حقوق نمودن و بساز حامیان خارجی خود رقصیدن و غیره و غیره)

بنا برین نسخه هایی که برخی از قلم بدستان ما برای جامعه بیمار و بیسواد و عقب ماندۀ ما تجویز میکنند، (مانند فیدرالیزم) به لباسی گشادی میماند "ه برقدو اندام جامعه استبداد زده و ازحرکت مانده ما بسیار فراخی میکند. دموکراسی بابیسوادی در تضاد است و سیاست مدار فاقد تحمل سیاسی در چنین جامعه ای بزودی به دیکتاتور مبدل میشود، آری بی سوادی، جهالت و نفهمی درد بزرگ جامعه ماست "ه نمیگذارد مردم از لاک و پوسته عنعنه پرستی وقوم گرائی وتعصب مذهبی بدرآیند. بیرون کردن مردم از این بدبختی تاریخی، کار یك روز و دو روز و یك سال دو سال و ده سال نیست، یك پروسه طولانی لازم است تا نسل یا نسل های جدیدی تربیت و با سواد و با فرهنگ و با احساس ملی بار آینده و این کار از عهده کورس های اکابر برآمده نمیتواند. باید فرزندان این مردم را بدرستی تربیت کرد تا حقوق و وجایب خود و ملت و وطن رابشناسند ومعنی دموکراسی را دریابند.

این سخنانم نباید چنین تعبیر شودکه من آدم متعصب و کورمغزی هستم و از دموکراسی خوشم نمی آید، نه خیر چینی نیست، و اینك ده سال است که در غرب زندگی میکنم و مزایای دموکراسی رابا تمام وجودم احساس میکنم و افسوس میخورم که چرا جامعه ما از مزایای آن برخوردار نیستند. منظورم از این سخنان اینست تا بگویم: در جامعه که بیش از ۹۰ در صد مردم آن هنوز بی سواد اند و از این ده در صد یك دهم آن از دانش لازم سیاسی برخوردار نیستند و در دموکراسی بلدیت و تمرین ندارند، در وضعیت موجود افغانستان که مذهب حرف آخر رامیزند، صحبت از دموکراسی با موازین غربی آن (در حالی که بسیار پراهمیت است) صحبت بسیار فیشنی و بالاتر از توان و تحمل جامعه فنتیك ماست. فراموش نکنیم "ه سنگ بزرگ در دم روی دموکراسی در کشور هاي اسلامی و از جمله در افغانستان دین اسلام است. دین اسلام در بسه موارد دموکراسی در تضاد است. چند مثال کوچك میاوریم: اگر در قانون اساسی اورده شود که: تمام افراد جامعه ازحقوق مساوی در برابر قانون برخوردار است (که باید چنین باشد و این یك اصل دموکراتیك است). براساس شریعت اسلامی، شهادت دو زن برابر یك مرد است و سهم زن در میراث نیم سهم مرد است که این امر به دموکراسی و عدالت اجتماعی در تضاد است. مثال دیگر میزنیم. گرفت چهار زن در یك وقت برای مردمسلمان رواast ولی برای زن چنین حقی ناروا است. ایا این عمل با دموکراسی و حقوق بشر سازگار، باقی در ص ۷

ملي کلتوري کړنلاره . . .

غمیزې وزغملې چې هره یوه غمیزه په حقیقت کې د ملي موزیم ړنګنې مرینه وه چې لمړۍ غمیزه په ۱۳۰۸ هـ ش کال او دوهمه یې په ۱۳۷۲ هـ ش کال را وروسته پیل سوه. په انډولیزه توګه د ملي موزیم دوهمه غمیزه تر لمړۍ هم وېجاړونکې او عمدې وه. په لومړۍ غمیزه کې د موزیم آثارد یوه شمېر نویو واکمن سوو غلو په وسیله چور سول خو په دوهمه غمیزه کې ټول هغه آثار چې د پلورلو وه هغه د یو شمېر ټوپکیانو په وسیله وپلورل سول او هغه چې د پلورلو نه وه هغه یې د جهالت پر بنسټ ویجاړ او وران کړل.

دولایتونو موزیمونه خو لا پخوا د محلي زورورو ټوپکیانو په وسیله د شخصي ملکیت په توګه تصاحب سوي او د اثارو د پلورلو یا ساتلو واك یې خپل کړی وو. د کندهار موزیم چې په ۱۳۳۴ هـ ش کال پرانیستل سو، ددې سره سره چې وده یې ګړندۍ نه وه خو د ننداروو لپاره یې ور پرانیستې پاتې سوی وو مګر ۱۳۶۰ - ۱۳۶۱ هـ ش کالونو په جریان کې یې خپلې ننداري او هڅې د لازم امنیت د نه درلودلو په وجه وځنډولې. دجګړو په جریان کې د رسېدلو تاوانونو سره سره د موزیم اثارو د ښاروالۍ په ګوټو کې نسبتاً محفوظ وساتل سوه خو کله چې دکندهارښارد محلي تنظیمونو په جګړو کښېوت ورسره سم د موزیم اثار هم یو شمېرهم لوټ او یو شمېر له منځه ولاړل چې په هغه جمله اثارو کې د وزیرا کبر خان هغه کمیس چې دمکناټن سره د جګړې په وخت کې یې په تن کې وو او د مکناټن په وینو سور وو هغه هم د پردیو د دسیسو په وجه د تنظیمي جګړو په پلمه وسوځېدی. د غزني موزیم چې په رسمي توګه په ۱۳۳۸ هـ ش کال کې پرانستل سو، په پرلپسې توګه یې د هېواد د اسلامي دورې اثار راټول او وساتل، خو هلته هم د امنیت د خرابېدو له امله د موزیم یو شمېر اثار په ۱۳۶۹ هـ ش کال کې دکابل ملي موزیم ته راولیږل سوه. د غزني په موزیم کې پاته نوراثار په غزني کې دجهادي اداري تر جوړېدو وروسته وران او ویجاړ سول. د مزار شریف موزیم د زیارت د متولیانو (ایشانیان) له برکته نسبتاً مصؤن وساتل سو خو سر بېره پر هغه هم د مزارې شریف د موزیم اثار د ننداري او کتنې اخیستو څخه ولوېدل. په فاریاب کې د میمنې موزیم چې په ۱۳۳۵ هـ ش کال یې بنسټ اېښودل سوی وو د واکمنانو د نه پاملرنې په وجه یې هیڅ ډول وده ونه کړه اوپه هغه موزیم کې را ټول سوي اثار د خپل مینځي جګړو پر مهال چور او له منځه ولاړل. یوازې دهرات موزیم چې په ۱۳۰۳ هـ ش کال کې پرانستل سوی وو تر نورو موزیمونو ښه چانس درلود هغه داچې ددې موزیم اثار په زیاته پیمانه چور نه سول ددې سره سره چې د محلي واکمنو ټوپکیانو په وسیله یې د یو شمېر آثارو د ورانېدو خبرونه تایید سویدي. که څه هم چې زیات شمېراثار یې لا پرځای پاته دي خو له بده مرغه د ودې او پراختیا لپاره یې هیڅ ډول پاملرنه نه ده سوې .

په هر صورت د یوه لر غوني هېواد د موزیمونو دا ټیټ او ناتوانه حالت یوازې د یوې ملي کلتوري کړنلارې په وسیله رغېدای سي او یوازې او یوازې یوه علماً ترتیب سوې کلتوري پروګرام کولای سي چې د موزیمونو د ودې لوری وټاکي او پراختیا یې تضمین کړي. د یاد سوو مطالبو پر بنسټ دا پایله اخیستل کېدای سي چې د اوسني وخت یوه اړینه چاره داوسنیو واکمنانو لپاره د مسلکي کسانو او کار پوهانو په مرسته د یوې ملي کلتوري کړنلارې ترتیب او جوړېدل دي. پای.

برخی پیشنهادات . . . .

است؟ ازدواج با دختر سغیر و نابالغ از لحاظ شرعی روا است. اما از لحاظ دموکراسی و حقوق بشر و عقل و منطق و عواطف انسانی، یك عمل دور از انصاف و حتی جنایت محسوب میگردد. هر گاه د قانون اساسی این دساتیر اسلامی ممنوع اعلام گردد، در تضاد با احکام اسلام روبرو نه خواهیم بود؟ و ایا چنین قانون اساسی در لویه جرگه عنعنوی که اکثریت اعضایش را مردم کم سواد ولی مذهبی تشکیل خواهند داد مورد تائید قرار خواهد گرفت؟ معلومدار که نی. پس در تدوین قانون اساسی ائینده و شکل نظامی سیاسی کشور باید از دقت و تأمل و هوشیاری لازم کار گرفت و متناسب با ضرفیت و برداشت جامعه افغانی دموکراسی را به مجاز شمورد به نظر من.

نقطه بسیار پراهمیت اینست که نظام ائنده افغانستان رامیبایستی از ایدیالوژی های (چپ و راست) عجلاً بر حضر داشت بر این نقطه قدر ماکس میکنیم. تجربه ۲۳ سال حکومیت های ایدیالوژیك در افغانستان ثابت ساخت که ایدیالوژیك ساختن نظام برای مردم و کشور ما به جز مصیبت و بدبختی چیز دیگر در بر نه داشته و نخواهد داشت ممکن است گفته شود که حذف احزاب ایدیالوژیك خلاف اصل دیموکراسی است.

شاید باشد ولی در شرایط جامعه ما که بدلیل سطحی پاین سواد و فقدان اگاهی از حقوق خود و شهروندان، تحمل شنیدن سخن مخالف خود را ندارند، اگر باز هم بنام دیموکراسی برای همه گناه اندیشه ها و گرایش ها میدان حزب سازی باز گذاشته شود، ایا این خطر وجود ندارد که باری دیگر احزاب چپی از یك سو و احزاب راستی (یااسلام سیاسی) از سوی دیگر، زندگی و به خصوص فضای تعلیم و تربیت و محیط های اموزشی را (مانند داها دیموکراسی) دوباره مغشوش ساخته، کشور را به دست حرج و مرج بسپارند؟

شاید بعضی ها بگویند: احزاب اسلامی کشور را از جنگ متجاوزین روس جنات بخشیدند و این احزاب چپی بودند که با بیگانه ساخته و بروطن تاختند و مردم و کشور ما را به دست تباهی سپردند. در این شکی نیست که مردم آزادی خواهی افغانستان با قبول قربانی جان و مال خود این کشور را از جنگال تجاوز شوروی نجات داد ، اما افغانان حاضر و خداوند نا ظر است که پس از خروج شوروی و سقوط رژیم مورد حمایت ان، کشتار مردم ویرانی کشور از دست تنظیم های اسلامی رقیب در افغانستان، از کشتار و ویرانی قشونهای بیگانه در کشور کمتر نبوده است و شاید در موارد هم از انها پیشی گرفته باشند. در مورد گروهای که بیگانه ساختن و بروطن تاختن باتصرف در مصراعی از گلیم میتوان گفت:

بوی نامردی زبیگانه پرستان ائید
« که به این طایفه پیوست که نامرد نشد؟»

افغانها در آن دوران های که احزاب اسلامی در کشور وجود نه داشتند، همواره وطن خود را از تجاوز بیگانه گان نجات داده اند و این افتخار همواره به مردم افغانستان تکیه میکند، نه به تنظیم یا حزب مشخص دیگری در این کشور. حال هم اگر حزبی تحت عنوان حزب اسلامی در این کشور وجود نداشته باشد، یقیناً چراغ اسلام در این کشور خاموش نخواهد شد و مردم این کشور باز هم مسلمان خواهند ماند و مسلمان خواهند مورد، مثلی که در دوره قبل از شکل گیری احزاب و تنظیم های اسلامی موجود، مسلمان بودند و مثل مسلمان موردند تاریخ احزاب یا تنظیم های اسلامی سیاسی در این کشور شاید از ۴۰ سال تجاوز نکنند، اما مردم ما از ۱۴۰۰ سال به این طرف مسلمان اند و همچنان مسلمان خواهد ماند زیرا وظایف دولت ها در درجه اول در کشور های اسلامی نگاه بانی و حراست از نوامیس ملی و دین اسلام است و بنا بر این در حالیك دولت در کشور ما چنین وظیفه داشته باشد، با وجود احزاب اسلامی ضرورت دیده نمیشود. از طرف باید توجه داشت که بیشتر احزاب اسلامی در دهه های ۵۰ و ۶۰ قرن بیستم به ظهور پیوستند وسازمان یافتند که بازار کمونیزم شوروی و چینی در جهان گرم بود و گروه های تعلیم یافته و کم درامد در کشور های جهان سوم، جلب و جزب بازار کمونیزم میگردیدند. ولی حالا که بازار کمونیزم با کساد گرایده و نه در روسه و چین آن هال و هوای قبلی باقی مانده است، اصلاً ضرورت با احزاب اسلامی با خاطر مقابله با کمونیزم احساس نه میگردد. و اما اگر هدف و تلاش برای موجودیت این احزاب بخاطر کسب قدرت سیاسی باشد، باید دانست که رژیم های اسلامی سیاسی یا بنیادگرای امروزه در غرب به تروریزم تعبیر میشود، همان تروریزم که کشور ما و جهان متمدن مزه تلخ و جانگاه آن را چشیدند و همه از آن نفرت دارند. از جانیب دیگر، برداشت احزاب اسلامی شریعت اسلام برداشت یکسان نیست، هیمن اکنون احزاب اسلامی شعیه از اسلام و اسلامیت تعبیر دارند با برداشت اسلام وهابی در تضاد است و تعبیر اسلام حنیفی، با تعبیر هر دو مذهب فوق الذکر تفاوت میکند، همین تعبیر ها و تفسیر های مختلف از اسلام و شریعت اسلامی است که باعث ایجادفرقه ها و خشونت و برخورد های خونی مین تنظیم های اسلامی در کشور ما گردیده و سر انجام کابل و سایر شهرها را به ویرانه های موحشی تبدیل گردیده. این حوادث و برخوردهای مارا به یاد سخنان حکیمانه جناب دکتور عبدلکریم سروش ، نوستنده مسلمان ولی ازاد اندیش ایران میاندازد که گفته است: میان دین و معرفت ما از دین تفاوت زیاد است.

دین مجموعه احکامسیت که در قران کریم و احادیث ثقه و متواتر حضرت پیامبر (ص) امده است و کسی نمیتواند انرا کم یا زیات کند ولی معرفت دینی درک ما از دین است و این درک همیشه نسبی است و با گسترش مطالعه مادردین افزایش‌میابدواختلاف مسلمانان و تقسیم‌شان باگروه های فقهی وکلامی ومذاهب‌جداگانه ناشی از معفرت دینی میباشد» .(م. ا. نگارگر، صلح و افغانستان امروز، شماره پنجم، ص ٦٩)

بنا بر این به پنداشت ما اگر در قانون اساسی جای برای احزاب گذاشته میشود بهتراست اولآ تعدادو بعد نامهای این احزاب مشخص شود، ازقبیل حزب جمهوری

باقی در صفحه ۱۰

دښځو د نړیوال ...

لمړی ځل لپاره په ۱۹۱۰ م کال کې د ډنمارک د کوپنهاګن په ښار کې د ښځو په نړیوال کنفرانس کې د یوې آلماني عالمې او سیاست پوه مبارزې ښځې (کلارا تستکین) وړاندیز وکړ چې: د مارچ اتمه نېټه دې د ښځو د نړیوالې ورځې په نامه اعلان او وپېژندل شي.

دا پیشنهاد د ګډونکوونکو له خوا په زیاتې خوښۍ او ولولو استقبال او ومنل شو او پرېکړه وشوه چې دا ورځ دې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې په نامه نمانځل کېږي.

د همدې پرېکړې پر اساس په ۱۹۱۱ م کال کې د لمړي ځل لپاره په آلمان، اطریش، سویس او ډنمارک کې د دې ورځې یادونه د شاندارو مراسمو او لویو غونډو په ترځ کې وشوه او یو شمېر ډېرو نرو او ښځو پکښې برخه واخیسته.

په دغو غونډو کې ښځو ته په انتخاباتو کې د رایې، کار، ښوونې، تحصیل او مسلک د انتخاب د حق د تر لاسه کولو غوښتنه وشوه او په یو شمېر نورو هېوادونو کې ښځو د خپلو هېوادونو په قوانینو کې د تغیراتو د راوستلو (په ټولنېزو چارو کې د نارینه وو سره د برابرو حقوقو درلودلو) لپاره وانديزونه وکړه.

په ۱۹۱۶-۱۹۱۵ م کلنو کې چې لا د لمړی نړۍ والې جګړې داورونو لوګې پورته کېدل د مارچ اتمه نېټه د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د «ښځې د جګړې پلویانې نه دي» تر شعار لاندې ونمانځل شوه. په دې غونډو او مظاهرو کې ښځو د جنګ د سمدستي بندېدو، په سوله او تفاهم کې د نړۍ والو تر منځ ژوند کولو ته خلک راوبلل او د جګړې د دوام پر ضد یې خپل مخالفت اعلان کړ. د اوږدو مبارزو په نتیجه کې د نړۍ په پر مختللو هېوادو کې ښځو یو شمېر بریاوې تر لاسه کړې د اول ځل لپاره د نیوزلنډ ښځو ته په انتخاباتو کې د رایې ورکولو حق ورکړ، دا حق د استرالیا، فینلینډ او ناروې ښځو د لمړی نړۍ والې جګړې مخ کې تر لاسه کړئ وو. په پخواني شوروي کې په ۱۹۱۷ م کال، په آلمان کې په ۱۹۱۷، په انګلستان کې په ۱۹۱۹ م کال په امریکا کې په ۱۹۲۰ م کال کې په افغانستان کې ۱۹۳۴ م، په ایټالیا او فرانسه کې تر دوهمې نړۍ والې جګړې وروسته دا حق ورکړه شو.

ښځې چې د ټولنې نیمایي برخه ده نو په قانونمند دولت باید د نارینوو سره برابر حقوق د ټولنې په ټولو برخو کې ولري. سره لدې بیا هم په ډېرو هېوادو کې ښځې ته یوازې او یوازې د پخلنځي او ماشوم زېږولو د مسؤلینو په څېر کتل کېږي او ماشوم هم باید نر وي، حتي که ښځه لور وزېږوي داد هغې لپاره پېغور وي او که چېرې دوې درې لونې وزېږوي نو مېړه حتماً دبل واده په تکل کېږي.

همد اوس اوس په نړۍ کې په سلهاوو زره ښځینه شته دی چې د اروپا، امریکا او عربي هېوادو په بازارونو کې د پیسو په مقابل کې د ناوړې استفادې لپاره خرڅېږي او د ښځو انساني کرامت تر پښو لاندې کېږي.

زموږ په هېواد کې په داسې شرایطو کې چې د تبلیغاتي وسایلو له لارې د ښځو د حقوقو د دفاع نارې سورې وهل کېږي ولې متأسفانه په عمل کې افغانې ښځې په ټولنه کې چې شاید او باید حق ولري نه یې لري، افغانې ښځې د منځنیو پېړیو د شرایطو او عنعنو په منلو مجبورېږي او یا هم د وسله والو ټوپکیانو د وسلو په زور د هغوئ د وحشیانه غیر انساني نفساني خواهشاتو قرباني کېږي. د کابل د ښار او د هغه د اطرافو د حالاتو په هکله چې هره ورځ د نړۍ والو تبلیغاتي وسیلو له لارې یې ټول اورې، دا چې په ولا یاتو، ولسوالیو، علاقه داریو او لېرو کلو کې څه تېرېږي څوک خبر نه دي؟؟!!

د ګران افغانستان خویندې او میندې د دې هېواد اصلي وارثانې دي دوی د نارینه وو سره یو ځای د هېواد د غلیمانو پر ضد جګړو کې اوږه په اوږه برخه اخیستې او په دې لیاره کې یې نه یوازې سر ښندنې کړي بلکې د هېواد د اتلو نا مداره تاریخي شخصیتونو په روزنه کې یې هم دارزښت وړ خدمتونه سرته رسولي دي، د نازو آنا، زرغونې آنا، رابعه بلخی، عایشه درانی، محبوبه هیروی او نورو په سلهاوو ګم نامو اتلو ښځو او مېندو نومونه یادولائ شو او زموږ د تاریخ ویاړ دي. لکه چې محترم غوث خیبري لېکي:

« د برتانیې د لښکرو درې غټ افسران هر یو، جنرال ناټ، جنرال روبرتس او جنرال بروز هغه کسان دي چې د افغاني مېرمنو قهرمانی زړه ور توب او شهامت یې د جنګ په ډګر کې تصدیق کړیدئ.

غازی ادې د کابل د آسمایی غره په کړ لېچونو کې انګلیسی جنرال روبرتس ته د سر په کاسه کې اوبه ورکړي.

د شهید اکرم خان نورزي کونډه چې د تودې جګړې په مورچلونو کې به پر سپین آس سپره ګرځېدله او د ارزګان ولایت د دهراود په ولسوالی کې یې د جنرال ناټ پر تنده باندې د وېري خولې را ماتې کړې. جنرال ناټ هغه څوک وو چې د خپلو جاسوسانو په واسطه یې اکرم خان نورزئ ګرفتار کړ او د قندهار ښار په منځ کې یې په دار وځړاوه. د همدې ظالم او خونخوار انګریزي جنرال نه د غچ اخېستو او د خپلې سیمې د آزادولو په خاطر دغه زړه وره مېرمن جګړې ته را ووتل او د نارینه وو نه هم په زیاته اندازه یې د غازیانو مشر توب کاوه او د جنرال ناټ د وژلو او ماتې لپاره یې په سر تېرۍ جګړه کوله. انګرېزي مؤرخینو په دې اعتراف کړیدئ او لیکلي یې دی چې هغه پښتنه مېرمن پر سپین آس سوره ده»

افغانې ښځې همدا اوس هم آرامې او چوپه خوله نه دي ناستې په هېواد کې د دیموکراسی، ټولنېز عدالت، د سولې د ټینګتیا او د ښځو د حقوقو څخه د دفاع په لیاره کې سر سختانه مبارزه کوي ښه نمونه یې په بېړنی لویه جرګه کې د هغوی ګډون وو چې د ټوپک سالارانو د تهدیدونو او فشارونو سره سره یې خپل د اعتراض ږغ «غږ» اوچت او د ټوپک سالارانو پر ضد یې ویناوې وکړې او د هېواد د سولې، دیموکرسی، اجتماعي عدالت او د هېواد د بیا جوړونې په لیاره کې یې د ځانه هر ډول تیاری وښوده.

خان عبدالغفار خان وایي « بې له ښځو څخه یو ملت ترقي نه شي کولائ ځکه چې زموږ د کور او بچو ټول پرورش د هغو په لاس کې دئ او زموږ ګاډي چې کومې دوې پایې لري یوه یې نر او بله یې ښځه ده نو تاسې پخپله فکر وکړئ چې یوه پایه پنچر وي نو ګاډی به څنګه لاړه شي ؟»

ښځه ده چې د نارینه وو سره اوږه پر اوږه د ټولنیز ژوند په ټولو کړلېچونو کې مرستندویه، غمخواره او جوړه وونکې ده، چې د ښځو د فعالې ونډې اخېستو څخه پرته د یوې ټولنې تمدن او پر مختګ نا ښونی کار دئ، ښځې د کورنې او ټولنې لپاره ډېرې ښې معمارانې دي.

حبیب اللّٰه غمخور.

د اروپا یي اتحادیي د باندنیو چارو ...

کا بل په شمول مطمین امنیت وجود نه لري او نه د کار زمینه مسا عده ده. په اروپا کې عام ولس د اروپا د باندنیو چارودوزیرانو پر دا ډول فیصلې با ندې خاندي خوځانونو ته په دې قناعت ورکوې چې د اروپا په یو شمېر هېوادو کې د ښې اړخو او مهاجرینو ضد سیا ست پلوه سیاست مدارانو واک تر لاسه کړئ او هغوئ نه غواړي چې د دا ډول انسانانو سره مرسته وکړي کوم چې د شرقي او غربي انساني ضد سیاستونو قربانیان دي.

په اروپا کې افغانان د نړۍ د ټولو خیریه موسسو، نړیوالې عفوې سازمان، د بشر حقوقو د دفاع سازمان او با الا خره د اروپا د انساندوستو خلکو سره خپل آواز یو بولو او وایو چې دا ډول فیصلې د انسا نانو پر ضد او دا څلور سوه زره افغانان چې اکثریت یې د لوړو تحصېلاتو درلو دونکې دي یو ځل بیا د ځېنو اروپا یې هېوادو د مهاجرینو ضد سیاست والو د پرېکړو چې ضد انساني بڼه لري قرباني کېږي. او د دې سترې انساني فاجعې مسو لیت د اروپایي هېوادو د اتحا دیې د وزیرانو او د هغوئ د ملا تړ کوونکو پر غاړه دئ.

افغانان هر چېر ته چې دي خپل وطن ورته ګران دئ علاقه لري چې د هېواد په ودانولو کې اغېزمنه برخه واخلي ولې په داسې صورت کې چې دا زمینه ورته مساعده شي. اما متأسفانه اوس دا ډول شرایط او زمینې مساعدې نه دي، په افغانستان کې عملاً څو حکومتونه جوړ دي او تنظیمي جنګ سالاران او وسله وال ځواکونه په بشپړه توګه تر ارګ د باندې مسلط دي نو پدا سې غیر مصؤ نو شرایطو کې په جبري توګه د افغاني مهاجرو دوباره لېږل د حتمي مرګ او نابودی پرته بل څه نه دي.

حبیب اللّٰه غمخور

ژباړونکۍ (وطنوال) له « **UD Info** » څخه

د ملګرو ملتونو د امنیت په شوراکې د ویټو د حق څخه څه ډول استفاده شوېده؟

د ۱۹۴۵ کال نه راپه دې خواچې ملګري ملتونه جوړ شویدي، پخواني شوروي اتحاد او اوسنی روسیې ۱۲۰ ځلې، امریکا ۷۶ ځلې، انګلستان ۳۲ ځلې، فرانسې ۱۸ ځلې او چین (۵) ځلې د ملګرو ملتو د امنیت په شوراکې د ویټو د حق څخه استفاده کړیده. البته د «ویټو» د حق څرنګه والئ د ملګرو ملتو په منشور کې قیدشوئ نه دئ.

دامنیت شورا لس (۱۰) غیر دایمي او پنځه (۵) دایمي غړي لري. د یوه پریکړه لپاره لږ تر لږه نه (۹) موافقې رایې ضروري دي.

د ملګرو ملتونو د منشور په اساس په دغو نهو (۹) موافقو رایو کې باید د دایمي غړو رایې هم شاملې وی یعنې دهېڅ یوه دایمي غړي رایه باید مخالفه نه وي، مګر د دایمي غړي ممتنع رایه د پریکړې مانع نه ګرځي.

د ویټو د حق څخه د استفاده کولو پر څرنګه والي باندې یو عمده انتقاد دادئ چې: پخوانی شوروي اتحاد او امریکا ددې حق څخه ډېره پراخه کته پورته کړېده او د ویټو سیستم یې ډېر بې اعتباره کړی دئ.

د ساړه جنګ په دوران کې پخوانی شوروي اتحاد د ویټو حق د ځان لپاره یو طبعي او منطقي امر ګاڼه.

په دې وروستیو کلونو کې امریکا هم د اسراییلو د نظامي تحریکاتو او مظالمو څخه د دفاع او د نړۍ والو انتقادونو او فشارونو سره سره یې په تکراري توګه د ویټو د حق څخه کټه اخیستي ده.

د ویټو د سیستم څخه په دې توګه استفاده کولو داسې شرایط رامنځه کړیدي چې ځینې پریکړې په عمل کې نه اجراء کېږي. همدا ډول د ویټو د سیستم پنځه دایمي غړي یعنې د دوهمې نړۍ والې جګړې فاتحین، د ننۍ نړۍ د جغرافیاوي ـ سیاسي واقعیاتو منعکس کوونکي نه دي. که د ویټو سیستم له منځه ولاړ شي نو د امنیت د شورا د اکثریت غړو نظرونه به برپا لې شي نو هغه دئ چې بیا به د ډېرو پریکړو د نه عملي کېدو، نړۍ وال امنیت تهدید، خطر او د یو شمېر تحریمونو امکانات لږ او د امنیت د شورا اجرایوي واکځ به د مالي منابعو سره زیات شي.

په اوسني وخت کې د ملګرو ملتونو د بودجې نیمایي برخه د امنیت شورا دایمي غړي تامینوي.

تر اوسه پورې لا یوه غړي هم د ویټو د حق څخه د تېرېدو موضوع ته اشاره نه ده کړې. د ملل متحد په منشور کې عملي تغیرات باید د پنځو دایمي غړو له خوا تصویب شي.

روسیه

روسیه د ملګرو ملتو د تاسیس د لمړیو وختونو نه د پخواني شوروي اتحاد د ویټو حق او دومره عادي کار وو چې آندري ګرومیکو، د وخت د بهرنیو چارو وزیر د ۱۹۵۷ـ۱۹۸۵ کلونو په منځ کې د «آغازه مخالف یم» پېژندل شوي وو. او د لسو کالو په جریان کې شوروي اتحاد د ویټو د حق څخه استفاده وکړه، او په دغه وخت کې چین یوځل، فرانسې دوه ځلې او نورو هېوادو هېڅ استفاده ونکړه. پدې حالت کې په تدریجي توګه د شوروي اتحاد د ویټو د حق څخه کټه اخېستل کم شوه.

د شوروي اتحاد د دړې وړې کېدو څخه وروسته په ۱۹۹۱ کې روسیې یوازې دوه ځلې د ویټو د حق څخه استفاده کړېده هغه هم یو ځل په بوسنیا کې د صربي بوسنیایا نو د کړونو په هکله او دوهم ځل یې د قبرس په هکله.

امریکا

امریکا د ویټو د حق د نهو (۹) ځلو څخه اووه (۷) ځلې چې یوازې او یوازې د اسرائیلو څخه د دفاع لپاره استفاده کړېده. د ۲۰۰۲ کال د دسمبر په میاشت کې د وروستي ځل لپاره د هغه پریکړه لپاره ځکه د طرحې په هکله کوم چې اسرائیلو د ملګرو ملتو د څو تنو کارکوونکو او د نړۍ وال خوراکي سازمان د ذخیرو کد امونه له منځه یوړل استفاده وکړه.

امریکا تر اوسه د اسرائیلو په هکله په مجموع کې د ۳۵ پریکړه لیکونو طرحې ویټو کړیدي. واشنګټن د لمړي ځل لپاره د ۱۹۷۰ کال د مارچ په میاشت کې د انګلستان سره یوځای د غه پریکړې طرحه کړې کوم چې رودزیا چې وروسته بیا په زمبیا بدلیده ویټو کړه.

امریکا د جنوبي افریقا څخه د دفاع په هکله تر اوسه لس (۱۰) ځلې د ویټو د حق څخه استفاده کړېده او امریکا په ۳۵ ځلې په ځانګړې توګه مختلفې پریکړې ویټو کړیدي

انګلستان

انګلستان تر اوسه ۲۳ ځلې د خپل حق څخه (ویټو) څخه استفاده کړېده چې ۲۳ ځلې امریکا او ۱۴ ځلې فرانسې ورسره یوځای مربوطې پریکړې ویټو کړیدي. انګلستان د وروستي ځل لپاره په ۱۹۸۹ کال کې د امریکا نظامي مداخله په پانامه کې ویټو کړه.

انګلستان اووه ۷ ځلې یوازې او یوازې د رودزیا چې وروسته زیمبابوې شوه د ویټو د حق څخه د وروستي ځل لپاره په ۱۹۷۲ کال کې استفاده وکړه.

فرانسه

فرانسې ۱۸ ځلې د ویټو څخه کټه پورته کړېده چې ۱۳ ځلې د امریکا او انګلستان سره په توافق کې ویټو صورت نیولئ دئ. فرانسې د انګلستان سره یوځای د سویز د بحران په هکله په کال ۱۹۵۶ کې دوه ځلې پریکړې ویټو کړیدي. فرانسې تر اوسه په ځانګړې توګه دوه ۲ ځلې د امنیت شورا پریکړې ویټو کړیدي چې یوه یې په ۱۹۷۶ کال کې د فرانسې او د کوموړ د جزیرو د اختلاف په هکله وه او دوهمه یې په ۱۹۴۷ کې د اندونیزیا په هکله وه. فرانسې او شوروي اتحاد په ګډه یوځل په ۱۹۴۶ کال کې د هسپانیا د کورنۍ جګړې په هکله پریکړه ویټو کړه.

چین

چین د ۱۹۴۶ او ۱۹۷۱ کلنو په منځ کې د چین چوکۍ د چین جمهوریت (تایوان) په واسطه اشغال شوې وه او یوازې یوځل یې په ملګرو ملتونو کې د نغلستان د غړیتوب د غوښتنلیک د بندولو په هکله د ویټو د حق څخه استفاده وکړه.

چین په ۱۹۷۲ کال کې یو ځل د بنګله دېش د غړیتوب غوښتنلیک په ملګرو ملتو کې او دوهم ځل یې د روسیې سره یوځای د شرق میانه د وضعې په هکله د ویټو د حق څخه استفاده کړېده. چین یوځل بیا په ۱۹۹۹ کال کې په مقدونیا کې د ملګرو ملتونو د قوتونو اختیاراتو د تمدیدولو او همدا ډول په ۱۹۹۷ کال کې هغه پریکړه لیکځ کوم چې د ملګرو ملتو له خوا د ۱۵۵ تنو څارونکو لېږل ګواتیمالا ته داوربند په خاطر وو ویټو کړ.

لنده دا چې د ملګرو ملتو د امنیت په شورا کې هر یوه واکمن غړي په خپل وار څه چې یې غوښتي دي په ځانګړې توګه او یا یې د بل ورته د ربځ لرونکي غړي سره په ګډه د ویټو د حق څخه کټه پورته کړېده، چې روان حالات خصوصاً د امریکا - برتانیې

د مارچ د میاشتې اتمه (د ښځو د نړۍ وال پیوستون ورځ) ونما نځل شوه

د ښځو د نړۍ وال پیوستون ورځ په سویډن کې د افغانانو د علمي او فرهنګي مرکز د ښځو او ځوانو نجونو د کمېسیون له خوا په شاندارو مراسمو ونما نځل شوه.

زموږ خبریال د دغې غونډې څخه خبر راکوې چې د دې تاریخي ورځې په مناسبت افغاني کورنیو او همدا ډول د نورو هېوادو د اوسېدونکو کورنیو غړو چې شمېر یې تر ۳۰۰ زیاتېده را بلل شوي وه.

غونډه د محترم الحاج مهتاب الدین «نظامي» له خوا قرآن کریم د څو مبارکو آیاتونو په تلاوت سره پرانیستل شوه.

په غونډه کې زیات شمېر افغاني ځوانو نجونو چې ملي جامې یې اغوستې وې فعاله ونډه درلوده. څو تنو افغاني نجونو د همدې ورځې په مناسبت خپل شعرونه او مقالې ولوستلې او همدا ډول په مالموکې د لیبا فرهنګي ټولنې استازې، د سویډن د چپ ډیموکرات ګوند د (وینستر پارټي) استازې، په مالموکې د آریانا افغان کلتوري ټولنې رئیس د خپلو ټولنو په استازیتوب د مبارکۍ پیغامونه ولوستل.

غونډې دوې برخې درلودې چې د پروګرام تر لمړۍ برخې وروسته تفریح اعلان شوه او په تفریح کې د ټولو میلمنو لپاره غذا، مېوه او څښاک آماده شوي وه او د ټولو ډېر تود هرکلئ وشو.

د غونډې په دوهمه برخه کې د افغاني او عربي ځوانو لوبغاړو له خوا په زړه پورې کنسرټ د غونډې ګډونکوونکو ته وړکړل شو. افغاني ژلمیانو او نجونو په ملي جامو کې د ملي اتڼ په اجراء کولو سره دغې پر تمینې غونډې ته لا نوره ښکلا ور وبخښله. غونډه چې د ورځې پر یوه بجه شروع شوې وه د شپې تر اتو بجو پورې یې دوام وکړ.

د نوې هیلې خبریال

هر روز تان نسوروز
نوروز تان پیروز

باز گشت....

سبك احساس میکند می پندارد که دیگر آزادآزاداست و دیگر هیچکس وبال گـردنش نخواهد بود. اما بر خلاف انتظار، ببو چشمها یش را باز میکند و مظلـــو مانه می نالد:خدایا تب سوزان ، مرگ آسان! خدایا بی عزتی دیگر بس است!
واسع باز فریاد میز ند: از جان من چه میخواهی؟ بگو، زود بگو!
مادرش با گریه میگوید: مرا افغانستان ببر، افغانستان! گذاره ام درین جا نمیشود.
واســع که سخت بر افروخـته بود به منظور تنبیه و ترساندن مادرش میگوید: بر خیز همین حلا حرکت می کنیم، افغانستان دور نیست.
ببـو دقیقا نمیداند که افغانستان چقدر از آن جا دور است. شبیکه طیاره ، آنـــها را از پاکستان به امریکا می آورد ببو تمام راه خوابیده ورگ نزده بود. فردا همینکه چمش را باز کردبوددرکالفورنیا بودند.ازاین سبب گمان میکرد که دو سه ساعت بعدبه افغانستان میر سند. چادرش را دور سرش مرتب می کند، شالش را گرد شانه های استخوانی اش می پیچد و سوار موتر واسع میـــــشود. پســرش راه دشتهای ایالت «نوادا» را پیش میگیرد و بعد از ساعتي ازآبادی هاي لوس آنجلس فاصله می گیرندو به دشتهای بی پا و سری که به شهر «لاس و یگاس» منتهی میشد میر سند، واسع راه آن بیا بان را بسیار خوب بلد بود چه هر دو یا سه ماه یکبارازآن راه میگذشت وبخش بیشتر درآمدش را در قمار خانه ها وخانه های فسادلاس ویگاس خرچ میکرد.از آیینه کوچك جایگاه را ننده، مادرش را که مانند یك مشت پر و هر دم شهید نشسته بود می نگـــرد وآرام آرام احساس خجلت و ندامت میکند. با ملا یمت می پرسد: ببو خوشحال هستی که کابل میروی؟ مادرش جواب میدهد: بسیار.
واسع می پرسد: از امریکا خوشت نیامد؟
ببو جواب میدهد: نی بچیم.
واسع می پرسد: چرا؟
ببو جواب میدهد: تو خودت بهتر میفا می.
واسع می پرسد: در آنجا خرچ لباس و خوراکت را کی میدهد؟
ببو جواب میدهد: دونیم، سه هزار روپیه دارم.
واسع می پرسد: در کجا؟
ببو جواب میدهد: در بکسم، در بقچه ام که در کابل است.
واسع بالبخند میگو ید: آیا خبر داری که قیمت یکدانه نان در کابل چند است؟
ببو جواب میدهد: غم نان را ندارم. اگر عمرم در دنیا بود یك لقمه نان پیـــدا میشود که قوت ولا یموت شود، اگر گرسنه ماندم، پایم را دراز میکنم و خودرا به حـــــق می سپارم. مردن خودش یك نعمت اســـت. کفنم هم دربکسم است. یك مسلمان، شاید زن عاصم جان یا عیال اکه ملای مـــزاری خیراتی و ثوابی مرا کفن کنند وشوهرهای شان بیل خاک بر سرم بیندازند.
واسع میگوید: پس غم من ودختر هایت را نداری،از ما دیگر سیر شدی؟
ببو جواب مید هد: نی بچیم دلم پیش شماست، هوش وگوشم همین طرف است. خدا خودش پشت وپناه تان باشد، دیگر طاقتم طاق شـــــده، همان خاک وطن پرده پوش است.دلم میخواست پهلوی پدرت خاک شوم اما قسمتم نبود.
مـــــوتر بطرف یك جاده فرعی و دور افتاده می پیچد و در سینه کش یك کوتل بلند شروع به فراز آمدن میکند. واسع بر مادرش صدا میزند: ببو نزدیك کابل هستیم. پشت همین کوتل کابل است.
ببو هیجان زده می پرسد: کو، کجاست؟ قربا ن صداگکت.
واسع جواب میدهد: صد فیصد کابل است، سنگ و خـــــاکش میگوید که افغانستان همین جااست. شتر خارها و بوته های خشکش را تماشا کن!
ببو بادقت از پشت شیشه موتر بیرون را می نگرد واز شدت شادمانی به گریه می افتد.
واسع میگوید: مادر! باید چند دقیقه بعد لب سرک عمومی پیاده شوی. آیا تك تنها راه را پیدا کرده میتوانی ؟
مادرش میگوید:
تکسی میگیرم.
آنطرف کوتل کنار یك شاهراه میرسند. واسع میگوید: همین جا تا شو! رسیدم.
ببو بسم الله گویان پایین میشود و همینکه پایش به زمین میر سدروبه خاک می افتد واز خوشحالی مثل ژاله وباران اشك می بارد.
از همان دور بعد ازسالها بوي خاک وطن به دماغش میخورد و باد وطـــــن رخسار و موهای سفیدش را می نوا زد. عاشقانه خاک کنار جاده را چنگ میزند و سپاسمندانه میگوید: خدایا شکر، هزار بار شکر، دیگر به مــــــراد رسیدم، دیگر چیزی آرزو ندارم.
(پایان)

د ښځو ټولو تر ستم لاندي ښـځو ته د مارچ د اتمې د نړۍ وال جشن مبارکي وايو.

به زنان ستم دیده تمام جهان هشتم مارچ جشن جهانی زنان تبریک میگویم.

برخی پیشنهادات . . . .

خواه ، حزب اتحاد ملـی، حزب صلح و دیموˆراسی، حزب استقلال و نامهای دیگر ˆـــه رنـگ ایدولیژیك نداشته باشند و باور وطنی آن بیشتر باشد. البته زمان که صطـــــحی شعور اجتماعـــی مردم ما بالا رفت و حدود حقوق خود و دیگـران را به درستـــی درک ˆردند انگا اگر به تشکیل احزاب دست راستی و چپی مبـادرت ورزند، عیب نه خواهد داشت. نقطـه دویم که میخواهیم به ان اشـــاره کنیم، در مورد پسوند یا پیشوند نـــام کشور است. اگر رژیـــم افغانستان « : جمهوری افغانستان» نام گذاری شود، ایـــن یك نامی متعارف مانند عهد قـبل از کودتا ثور است که نوعت رژیم را بر ملا میسازد، بدون انکه مفهوم ایدیالوژیك از آن استنباط شود، ولـی اگـر « جهوری اسلامی افغانستان» نامـیده شوند، انگا ایدیالوژیك بودن نظام برجسته میگردد و در این صـورت است ˆه نه تنها جهان غرب،به این نظام به نظر ˆراهیت و تردید خواهند نگریست، بلکه با مـــردم ان همـــــان برخورد را خواهند نمود که اینك امریکا با مـــــردمان کشورهای عراق، سوریه، لبیا، یمن، سودان و ایــــــران میکنند از سوی این نام بهانه بدســـت اسلامی گران تنـد رو خواهدداد تا دیگر اندیشان را به بهانه های مختلف ازیت ˆنند و باعـیث نقض حقوق بشر در کشور کردند. نمونه این نوع برخوردهای را میتـوان در جـمهـــوری اسلامی ایران مشاهــــده کرد ˆه هر روز دیگر اندیشان مخالفان خود را به بهانه هـــای گوناگون دستگیر و زندانی و اعدام میکنند و با این روش حکومت داری زنده گـــی را بـــرای مردم ایران جهنم ساخته اند. منسوبین اردو، پولیــــــس، امنیت ملی و قـضا میباید از وابسته گی بـا احزاب ایدیالوژیك و تنظیم ها برˆنار نگاه داشـــته شوند زیرا در صؤرت انتساب این ارگان ها با احزاب چپـــی یا راستی، عدالت و دیموکراسی را متأثر خواهد ساخت. و در موارد بسیاری با عیث نقض حقوق شهروندان خواهند شـــد اردو دیموکراسی را متأثر خواهند ساخت. و در موارد بیساری باعیث نقض حقوق شهروندان خواهدشد. اردو افغانستان اگر در گروه ایدولیژی حزب دیموکراتیك خلق قـــــرار نه میگرفت، شاید دست به ˆودتا ثور نمیزد و جامعه و کشور ما را به خون و فاجعه تاریخی نمی کشانید.
نشان بیرق افغانســتان، می باید همان نشان عنعنوی و تاریخی باشد که پس از اسقلال افغانستان با سه رنـگ سیاه و سرخ و سبز خوشه گندم و مهراب و ممبر مـــــشخص شده بود. هر یك از ان رنگها، نشان ازدوره استعمار، ریختن خون افغانها برای تحصیل اسقلال شان، و شگوفای و سرسبزی ˆشور زرعاتی و ملت مسلمان افغان است. ˆه برای مردم ما و جهان رنـگ های اشنا و پذیرفته شده میباشد و تا حـــــدوث تاعون کودتاها در کشور همان بیرق به عنوان بیرق ملی و رسمی کشور ما شناخته میشد. در دو ده اخیر در کشور بشترین ستم ، مصیبت و حقتلفی ها را زنان افغان متحمل شده اند ایـنها بودند که در غم از دست دادن شوهر، پدر، برادر و اطفال و خانه و مایملك خود، تلخ ترین رنجـها و مصائیب را تحمل کرده اند. در وضعیت موجود به آن که طالبان نابود گردیده انـد، اما ترس با جامعه زن افغان چنان مستولی است که هیچ زن جرأت ندارد بدون چـادری به بیرون از خانه پاه گذارد. بنظر میرسد ˆه این بخش از جامعه ما یك بار دیگر مـــعروض بخطر از دست دادن حقوق خود در جامعه گردیدست و نخوستین حق این بخش همانا لغو چادری و نقاب از روی زنان است. اگر از همین حالا در قانون اساســـی به این امر توجه نشود، ممـــــکن است در آینده دولت دچار مشکلات زیادبشود پس لازم است به حضور فعال زن در امر تعلیم و تربیت اولاد کشـور و در امر بازسازی فرهگنی و سیاسی و اقتصادی ˆشور توجه جدی مفذول گردد. و این مامول میسر نخواهد شـــد، مگر انکه از همین هالا در قانون اساسی مقام زن با عنوان مادر، خواهر و دختر و همسر مـرد احترام گردد و حیثیت او از هرگونه تعرض و توهین مصئون گردد.
* هیچ قانون نه باید زنان را از حق تحصیل و کسب دانش و حـق کار در برون از منزل منع کند.
* زن باید حق ابراز نظر در مورد انتخاب همسر خود را داشته باشد.
* زنان باید حق داشته باشند که در انتخابات پارلمانی و شوری های محـــــلی شرکت کنند و خود را برای انتخاب شدن کاندید نماید.
* زنان بیوه نه باید با زور با عقد اقارب نابالغ یا بالغ شوهر دراورده شود. مـــتأسفانه در مناطق زنان بیوه در حالیکه ۲۰ و ۳۰ و ٤۰ ساله دارند پس از مرگ شوهــــر به زور به عقد برادر یا برادرزاده شوهر که هفت سال یا ده سال بیشتر نه دارند دراورده میـــشوند.
* اگر ما ادعا ساختن یك جامعه مدنی را داریم، پس نه باید اجازه داد که مردان کوهن سال بادختران سغیر و نابالغ ازدواج کنـند سن ا زدواج برای دختران لااقل باید از ۱۵ سال کم نباشد.
* اگر به تساوی حقوق زن و مرد نظر مثبت داریم پس نباید به مردان اجـازه داد که در عین وقت با چهار زن ازدواج کنند. زیرا این کار نه تنها نقض حقوق زن است، بلـکه دنیا متمدن بریش ما و درجه شعور ما میخندد. برای اینکه از این کار جلو گرفته باشـیم بهتر است تا به زنان مثل مردان حق بدهیم که انها نیست حق طلاق از مرد خواهد دارند.
* جزا سنگسار زن و قطعه ˆردن دست راست و یاچپ مردان و جزاهای تغزیر و شکـــنجه باید قانونن از میان برداشته شود و بجای ان جزا زندانی ساختن مجرم متناسب به جرم در نظر گرفته شود.
* یك از نقاط عمده که ت اکنـــــــون در قوانین اساسی افغانستان بدان توجه نه شده، احترام و رعایت حقوق بشر مطابق مشوره سازمان ملل متحد است. باید احترام با منشور حقوق بشر را بصورت یك کل در قانون اساسی اینده مورد تائید قرار داد.
نقاط فوق بدون مخالفت به این یا ان گروه مشخص سیاســــــی، محض از روی تجارب زندگی و احساس شریف وطنخواهی، بادرک مسؤلیت میهنی در این مرحـله تاریخی با نگارش گرفته شده است تا چه در نظر ائید و چه قبول افتد. (پایان)
سویدن ۳۰ جنوری ۲۰۰۳

Nawey Hilla

Afghanskt Akademiskt Kulturcentrum

Nawey Hilla **Nr. 4** **Januari, Februari & Mars** **2003** دولسم مخ

Landet som aldrig blev koloni.

Afghansk historia är en lång berättelse om krig, stamfrejder, folkvandringar, olika kulturers herravälde och fall, om nya och omtvistade gränsdragningar.
De olika folkslag som vandrat in i och genom landet har präglat landet kulturellt och religiöst. Detta är tillfört landet ständigt nya mångfald, men i mer modern tid försvårat utvecklingen av en nationalstat. Å andra sidan har trycket utifrån stärkt sammanhållningen och självmedvetandet. I ett gammalt afghansk talesätt sätt heter det: ”afghanerna lever bara i fred med varandra när det är krig”.

Den store afghanske ledaren fram emot vår tid var Ahmad Shah Abdali, han fick namnet Durrani, pärlornas pärla, och härskade från 1747 till 1772 och skapade det mäktiga Durrani-riket. Då det var som störst sträckte det sig från Kashmir till Indiska Oceanen och från centrala Persien till New Delhi.

Men historien är inte bara kungarnas krönika. Historien är folkets kamp mot utsugning och förtryck, ty den sanna historien skapades av folket. Kungar och generaler var blott instrument, namn som blivit odödliga för att någon gömt den åt eftervärlden. Det var folket som kämpade för sitt oberoende, det var folket som stred och det är folket som formar Afghanistans fortsätta öde.

I alla tider har Afghanistans folk kämpat för sitt oberoende. Fienderna var många, förr stred man mot mongoler och Perserhärar. I vår tid har man slagits mot det brittiska koloniväldet och bekämpade pat Shahens Iran och USA-imperialismen. Afghanistan är landet som aldrig var koloni och man kan tro att det är bl. a denna omständighet som givit Afghanistan dess särart. Ett folk som aldrig gav upp, ett folk som invaderades, förtrycktes och plundrades men ett folk som aldrig blev besegrat. Afghanistan är fältherrars gästbok. De har alla skrivit sina namn med blod i sanden och de har alla kämpat med mot de afghanska stammarna. På trehundratalet kom Alexander den Store och landet styrdes en tid av grekiska kungar. Sen kom mongoler som Djinghis Khan och Timour Lang.

Vad är det afghanerna själva värdesätter så högt i sin kultur och sitt samhälle att det drivit dem till att kämpa mot övermakten som de gjort? I motsättning till de andra länder på senare tid, bygger den afghanska motståndskampen *inte* på en gemensam ideologi, den är *inte* en organiserad massrörelse och den avspeglar *inte* visionen av en enad, fri och rättfärdig stat. Det finns dock tre viktiga krafter som bär upp den:

1. en speciell uppfattning om självrespekt, av förutsättningarna för individens egen identitet och människovärde.
2. en önskan om att få fortsätta att leva i förbund med egna – högst varierande - lokala skick och regler.
3. en islamisk övertygelse

Ur dessa faktorer kan man analysera och härleda både motståndarens intensitet och hjältemod samt den förtvivlade splittringen. Både styrkan och splittringen är djupt och äkta afghansk. Vår berömde nationalskald *Khushal Khan Khattak* kom i mitten av 1700-talet med sin hjärtesuck: ”den dagen afghanerna övervinner sin splittring skall gamle Khushal stå upp från sin grav”. Man behöver bara en glimt av vad som sker inne i Afghanistan för att bli övertygad om att det ligger en djup enighet bakom styrkan och motståndet.

För att få en närmare bild på den afghanska kulturen och samhället ska jag härmed skildra de vanligaste sederna/traditionerna som tillämpas av det afghanska folket. Sederna går under speciella koder.

- **Melmastya**, det är den afghanska koden för gästfriheten. Afghanerna anses vara världens mest gästvänliga folk. Det fåställs att vem det än är som stiger in hem till en afghan är en ärad gäst och ska bemötas med respekt och skyddas. Det gäller alla, resande, besökande, främling och även fienden. Gästerna bemöts med traditionella slagord såsom, *Har kala rashai*, som betyder kom när ni vill, *Pakhair raghle*, alltid välkommen. Man tar farväl av gästen med att säga, *Allah mo mal sha*, Gud vare med Er.
- **Hujra**, det är en traditionell mötesplats, varje by/område har sin egen hujra för bl. a kollektiv interaktion. Dessa samfund stärker kollektiva system, försäkrar samarbeten, samboendet och fördelar ansvaret i byn.
- **Nang**, är stoltheten. Det står för mod och heder av en afghan. Det är en afghans självförtroende och självrespekt.
- **Bada**l, det är rätten för hämnd i stil med *öga för öga tand för tand*. All typ av orättvisa måste bekämpas och den som överskrider rättvisan skall bestraffas genom hämnd som spelar en viktig social detergent.
- **Ninevatey**, är en åtgärd för att slutföra en Badal, man samlar till ett möte i byn där äldre försöker få de inblandade parter till försoning.
- **Itebar**, betyder förtroende och tillit. Det spelar stor roll i ett samhälle med oskrivna regler och konventioner. Tillämpas i olika inteckningsförhandlingar, där man oftast har äldre personer som vittnen. Kränkning av Itebar anses vara ohederligt agerande som leder till att Nang, stoltheten ifrågasätts.
- **Gawandai**, betyder granne. Men för afghaner är granne mer än personer som bor näst till. Relationen till gawandai är som till släcktingar. I tid av nöd ska man skall ställa upp och skydda sin gawandai på samma sätt sin man skyddar sin familj.
- **Maraka**, är det traditionella mötet mellan två familjer som skall förbindas genom bröllop. Representanter från killens familj går på maraka till tjejen familj för att fria.

Det var lite om det afghanska folket och lite om det storslagna landet, Afghanistan. I detta land kämpade de afghanska folken för sin rätt och sin frihet. I detta väldiga land där varje väg, bergpass, ravin och dalgång minner om kampen för oberoende… och kampen, den fortsätter!

Av: **Mallaly Mohmand**

Mänskliga rättigheter

Ali, 10 år , vaknar i ett av Dhakas många slumområden. Han är trött, men vet att han måste gå till sitt jobb på sophögen och krossa batteri för att få fram bly för återanvändning.
Ali svettas i den 40 gradiga tryckande värmen, hungern suger i magen, men han tillåts ingen paus. Att Ali kommer att få bestående lugnt– och ögonskador för resten av livet verkan ingen bry sig om eller känna till. Enligt FN:s konvention om barnens rättigheter har alla barn rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande samt mot hårt arbete som skadar eller hindrar barnets skolgång och äventyrar barnets hälsa. Alla barn har rätt till lek, vila och fritid. Men vilka rättigheter har Ali?

Vill du veta mer om Alis rättigheter, vad kan du göra och hur de mänskliga rättigheterna efterföljs i olika delar av världen?
Folkuniversitetet, Amnesty och Sofielunds Folkets Hus ger en grundkurs i mänskliga rättigheter och de olika FN konventionerna under 12 torsdagskväller i höst. Varje träff börjar med en inledning av en kunnig föreläsare och följs upp av diskussioner i mindre grupper. Vi avslutar varje gång med en gemensam diskussion och sammanfattning. Den röda tråden och diskussionerna hålls ihop av en kursledare som är ansvarig för genomförandet. Vi kommer att lägga stor vikt vid att belysa olika teman i såväl praktiken som teorin. Tyngdpunkten kommer att ligga på det praktiska. Kursen täcker de flesta frågorna inom mänskliga rättigheter och berättigar till kursintyg vid 75 % närvaro. Exempel på teman är; Barnkonventionen, internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, mänskliga rättigheter och dess koppling till olika religioner, mänskliga rättigheter och ekonomiska globalisering.
Loka blir Sofielunds Folkets Hus torsdagar kl. 19.00 till 21.30 med start den 18 september och fastlig avslutning den 4 december. Kostnaden 350 svenska kronor per person.
Anmälan på Folkuniversitets hemsida eller per telefon 040-6918300. Hela programmet kommer att finns på vår hemsida senast i augusti.
www.folkuniversitetet.se

Från Folkuniversitetet.

Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

De ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna täcker in ett brett spektrum av en människas liv och vardag. Flera olika internationella dokument reglerar skyddet av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna var ett av de första dokumenten som behandlade dessa rättigheter. De återfinns också i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt i andra FN-konventioner som till exempel konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och konventionen om barnets rättigheter. Flera ILO-konventioner (International Labour Organisation) reglerar en rad rättigheter på arbetslivets område såsom konvention (nr 100) om lika lön mellan kvinnor och män och konvention (nr 138) om minimiålder för tillträde av arbete

I FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter stadgas bland annat:

- rätten till social trygghet, rätten till en tillfredsställande levnadsstandard
- rätten till utbildning,
- rätten till hälsa
- rätten till arbete.

Dessa rättigheter återknyter således till centrala politiska frågor om ekonomisk fördelning, arbetsliv, hälsovård, utbildning och familjepolitik vid sidan av mer övergripande aspekter om en tillfredsställande levnadsstandard. Frågor rörande jämställdhet mellan könen, lika lön för likvärdigt arbete, fackliga rättigheter för att kunna hävda sin rätt, rätt till utbildning samt barns skydd mot exploatering är exempel på tydliga rättighetskrav som också kan återspeglas i rättsregler.

De ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna ses på sina håll mer som ambitioner än som verkliga rättigheter. Det finns emellertid ingen saklig grund för att behandla dessa rättigheter som mindre viktiga eller radikalt annorlunda än de medborgerliga och politiska rättigheterna. De utgör en integrerad del av den allmänna förklaringen.
De mänskliga rättigheterna är – oavsett hur de paketerats i konventionerna – universella, odelbara, ömsesidigt beroende och relaterar till varandra. Människan är en helhet, och ett mänskligt liv i värdighet förutsät-

Folkuniversitetet

Vill du lära dig bättre svenska eller engelska? Behöver du betyg?
Folkuniversitet har intensivkurser i svenska engelska för invandrare på grundskola– och gymnasienivå hösten 2003 (4/8 – 19/12). Vi har också kurser där praktik ingår. Kurserna är 20 veckor långa och du kan söka studiemedel. Efter kursen får du betyg. Alla kurser är gratis. För mer information ring 040-801 40 eller besök oss på Västanforsgatan 21 i Sofielund.

Nawey Hilla نوي هيله
دامتياز خاوند: په سويډن کې دافغانانو علمي او فرهنګي مرکز.
په سويډنکې د « نوي هيله » خپرونه د ليکونکي ډلي تر نظر لاندي خپريږي
مسئول مدير: حبيب الله (غمخور).

پته: Ghamkhor, Habibullah
Snödroppgatan 7
215 27 Malmö
SWEDEN
ټليفون: Tel&Fax: 0046-40-219879
موبايل: Mobil: 0046-736511569
E-mail: nawey_hilla@hotmail.com
www.hewad.com/naweyhilla